

APPROBATIO CENSORIS.

Ego infra scriptus S. Theolog. Licent. Canonicus Eccles. Cathedral. Antuerp. & Censor librorum recognoui hoc Opus Morale R. P. Thomae Sanchez Socieitate Iesu, Thcologi excellentissimi, in Precepta Decalogi. Etique mihi vulum opus singularis eruditiois; vt in quo, post omnia alia ab aliis in lucem circa hoc argumentum emissa; causas & nouas questiones cumplices diligenter ac solidè per traclantur, vt ex subiecto Indice rerum facile perspicitur: nihilque omisum aut indiscutibile videatur, quod ad propositam materiam quojs modo faciat. Quare dignissimum iudico, quod magno Confessoriorum, & quorunus animarum curam habentium commodo imprimatur ac diuulgetur.

Laurentius Beyerlinck.

SVMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

MATTHIAS, Diuina fave nte clementia, electus Rom. Imperator, semper Augustus, diplomate suo sanxit, ne quis Opus Morale in Precepta decalogi auctore R.P. THOMA SANCHEZ SOC. IESV Theologo, per totum Romanum Imperium, aut Regna ac Provincias Imperio subiectas, prater Martini Nutri Typographi Antuerpiensis voluntatem, intra decennium imprimat, vel imprimicuret. Qui secus faxit, prater exemplarium confiscationem, decem marcharum auri puri fisco Casareo inferendarum pena multabitur, vti latius patet in litteris datis Ratisbona VII. Septemb. anno M.DC.XIII.

Signat

MATTHIAS.

Ad mandatum S. Cæs. Maiest. proprium

Ioan. Baruitius.

R. Questenberg.

SVMMA PRIVILEGII REGIS HISPANIAE.

PHILIPPVS Dei gratia Hispaniarum, &c. Rex Catholicus, Serenissimus Belgarum Princeps, diplomate suo sanxit ac cauit, ne quis citra Martini Nutri Typographi Antuerpiensis voluntatem, Opera R.P. Thomas Sanchez, Societatis Iesu Theologi, intra sexennium in Belgio imprimat, aut alibi terrarum ac locorum impressa in Belgium inferat, venaliaue exponat. Qui secus faxit, confiscatione librorum & aliâ graui poenâ multabitur, vti latius patet in litteris datis Bruxellæ anno 1623. die 28. Nouembris.

Signat

Steenhuysse.

LIBER PRIMVS DE QVIBVS DAM PRINCIPIIS MORALIBVS QVÆ VNIVERSIS PRÆCEPTIS COMMVNIA SVNT.

DIVISIO TOTIVS LIBRI.

CVM peccata quadam ex genere suo mortalia sunt, quodam vero venalia: atque ea vtriusque peccatorum generis natura sunt, vt ex circumstantia adiuncta unum quandoque in alterum transcat: vt mortale in veniale transit, ratione imperfecte deliberationis, ac imperfecti consensus, aut ex materia paritate: veniale quoque transit in mortale, ratione contemptus, vel quod in eo constituantur ultimus finis, vel ratione scandali, aut periculi incidenti in mortale. Primo loco agemus de modis, quibus mortale transit in veniale, ac de deliberatione & consensu perfectis ad mortale requisitus: ubi an perfectus consensus sit, quando voluntas dubia manet, vel negatiæ se habet, nec consentiens, nec dissentiens: vel consentiens sub conditione aliqua, vel in solam operis mali delocationem, aut instantiam, excluso eius perficiendi desiderio. Et quando ex materia paritate veniale sunt. Secundo loco agemus, quando veniale transit in mortale, vbi quale sit scandalum, quod opus veniale aut indifferens in mortale transire facit: & an tales sunt, quando quis preter intentionem ad alterius peccatum concurrevit, exercendo opera indifferencia. Et quale sit periculum incidenti in mortale, vt ob id veniale opus aut indifferens, in mortale transeat: & antea sit, quando quis operatur cum conscientia opinanti opus esse licitum, dubia, scrupulosa, aut erronea. Tertio loco agemus de ijs, qui ad precepta tenentur, vt de pueris, amentibus, cibris, infidelibus. Quarto loco de modo, quo precepta implenda sunt, ubi an eis satis sunt, quando adegit intentio non satisfaciendi, & per actum qui alijs est peccatum: ac duobus preceptis codem actu, & unico tempore. Et an obligent precepta ad tollendam impedimenta premia, que tempore precepti eius impletionem impudent. Vltimo loco, quando ignorantia, metus, impotentia totius implendi precepti, necessitas, dispensatio, à precepti transgressione excusat.

CAPUT I.

Quid sit peccatum, & de mortalis à veniali distinctione, & quot modis mortale in veniale transcat: ac quando id accidat defectu plenæ deliberationis, perfecti consensus.

SUMMARIUM.

Explicatur definitio peccati, num. 3.
Quoniam sit peccatum, & in quo differt mortale & veniale, num. 2.
Quoniam sit mortale & quoniam veniale, num. 3.
Regula ad distinguendum mortale ex genere, ac veniale, num. 4.
Quot modis mortale ex genere transit in veniale, num. 5.
Mortale transit in veniale distincta perfecta deliberatione, num. 6.
Quoniam licet intellectus ad ostium adulterii, ac de eo confundit, num. 7.
Ad mortale qualiter opus sit pienè adulterii ad mortale obiectum, num. 8.
Non opus est adulterii mortale esse mortalem, num. 9.
Quando sit plena deliberatio, & quando templa, num. 10.
Quando mortale prout imaginacione convenienter sint mortales, num. 11.
Ad mortale perfecte consensu exigitur, sicut ad veniale, num. 12.
Sicut ratione superius ex conuenientia ad mortale requisitus, num. 13.
Sicut modus voluntatis in expeditione prout mortales habere possit, num. 14.
Quando negligenter habeat in expeditione, quando sit mortale, num. 15.
Quando voluntas est divisa est mortale, & statim omnes circumstans, num. 16.
Traduntur 4. regule ad discernendum in dubio, quando sit perfectus conseruans, & triplex (ex obib. n. 20.) traditur differentia in hoc inter virum timidae ac deposita conscientia.

PECCATUM (vt ex D. Aug. li. 12. contra Fanum, t. 27. tradit. D. Th. 1. q. 71. ar. vlt.) est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem eternam. Nomine dicti, vel facti, vel concupitum, comprehenduntur voluntaria oris, operis, ac cordis peccata; & sumuntur proprieatibus ipsorum.

Summa Thom. Sanchez pars I.

fis dicendi, faciendi, ac concupiscendi actibus. Quippe his foli sunt peccata. Atque actus sumuntur late, vt comprehendarique actus ex precepto debiti omissione. Dicitur contra legem eternam, id est, diuinum preceptum. Quod vniuersi peccata, sive contritus naturale, huc contra humanum, sive contra Dei legem non quia proprie & directe aduersentur iuri divino, sed quia Deus iuri naturali, & humano parere iubet.

Duplicatum est peccatum, aliud mortale, & aliud veniale. Et quamvis graviter Theologi de virtute quoque actus ex precepto debiti omissione. Dicitur contra legem eternam, id est, diuinum preceptum. Quod vniuersi peccata, sive contritus naturale, huc contra humanum, sive contra Dei legem non quia proprie & directe aduersentur iuri divino, sed quia Deus iuri naturali, & humano parere iubet.

Duplicatum est peccatum, aliud est ex genere, & natura suam.

Et si quandoque per accidens veniale sit.

Aliud est contra ex natura & genere suo veniale, et si aliquando per

accidente in mortale transcat. Quare triplex est veniale,

quoddam ex genere suo, quod, scilicet, ex materia circa

quam veratur, grava non est, sed leue. Ut verbum orio-

rum, cogitatio orio, mendacium iocosum. Quamvis enim

haec directe, & omnino violent legem naturalem de his

erudiantur, at lex haec prohibens non est simpliciter lex, sed

secundum quid. Quia de legis ratione est obligandi vis,

haec autem contingit ex legislatoris voluntate, & ex re

precepto ad finem intentum necessitate. Cum autem haec

natura adipiscendum, Deus noluit ad haec vitanda sim-

A plicitet

Liber primus, Caput primum.

plericiter obligare, nec lex obligans nomine legis simpliciter gaudet. Aliud est veniale ex materia levitate; nempe, quod praecepto sub mortali obliganti aduersatur, ac id praeceptum non simpliciter, sed leitudinum quid transfiguratur; ut rei modis furtum. Demum aliud effveniale exactius im-
perfectione, id est, expleua deliberationis defectu. Quod quamus circa materiam gravem veretur, & sit contrarie-
ceptum ex se obligans ad mortale; at non violat simpliciter id praeceptum. Quippe praeceptum simpliciter, & perfecte obligat operante plena ac perfecte libertate. Quare deficitia plena ac perfecta libertate, deficit quoque simplex obligatio.

4. Quid si petas regulam ad dignoscendum quando mortale ex genere, an veniale sit, duplex tradit potest. Prior est. Ea sunt mortalita ex genere, quae charitatem Dei, aut hominis generiter adiungunt; secundum autem venialis ex genere sunt. Hunc tradit *Azorion*, lib. 4. *institut. moral.* 6. 9. 8. dicens communem Theologorum esse. Ex quo intent peccata contra virtutes theologicas, vel religiosas virtutem, vel iustitiam, aut proximi charitatem, & que ad luxuriam pertinent, esse ex genere suo mortalita: quae autem quippe contra solam bonum proprium perpetratur, esse per plurimum ex genere suo venialis: sicut vanas cogitationes, vanas concepciones, inmoderate estum, potum, sumptus, luxuriam. Quamvis haec quoque sint mortalita ex genere, quando charitatem sibi metu debiram grauerit ledunt. Ut si quis graue sibi malum inferat, aut euenire opter. Posterior regula est. Quando aliquid tanquam valde graue & ne-
cessarium, praecepto aliquo humano grauerit praeceptum, cuius transigatio est mortalita. Iraquo requiriunt & mate-
riae gravitas & legislatoris grauerit praeceptum animus, ex legato tenet deducendum. Quod latius dicimus. huius hu-
ius tractatus, agentes de voto obedientia. In presenti au-
tem id solum monerim, quod optimè explicat inter alias *Molina* to. 2. de iust. diff. 3. 4. ad finem, non quocunq[ue] Pon-
tificis interdict aut iuber, esto dicit ex domini nominis affectu. Et si firmius ea iubere aut interdicere, obligare subiuste sub mortalitate, fed ex materia praecepte gravitate, ad he-
categoriæ, atque pena transgreditoribus statuta deducendum esse. Quod nec Pontificem sola ad mortale obligantia statuta oporteat, nec Ecclesia benignitas talia praecepta multiplicari patiatur.

His primis, Prima conclusio sit. Tripliciter potest mortale exgenere transe in veniale. Primo, ratione imperfectorum deliberationis. Secundo, ratione imperfecte consensu. Tertio, ex paritate materiae. De primo modo tra-
stantur eti in hoc cap. & de secundo partim in hoc, &
partim duplicit capitulo: de tertio autem in cap. 4.

6. Secunda conclusio. Ceterum est apud omnes, quodcumque ex suo genere lethale, & in quaquinque materia, posse fieri veniale ex perfecta deliberationis defectu. Qui cum ad peccatum mortale perfecta deliberatio desideratur, dedecet enim diuinam pietatem, ut ob imperfectam deliberationem hominem in tanta detractat, atque cum ea sit fragilitas humana, ut non semper ad obiectum malitiam perfecte adiuverit, de eaque deliberet, inde est, ut ex hac parte in quaquinque materia possit quodcumque ex genere mortale in veniale transe.

7. Quod autem quis sit deliberatio perfecta explicetur, premittendum est (ut bene, & latius tradit *Azor. lib. 4. in-
stit. moral.* c. 5. 9. 1.) res primo sensibus representant, quae appetitus sensitum sui desiderio excitant, vel quidam vo-
luptate demulcent: mox ex sensibus ad imaginandi, cogitandi, memorandi potentias transe commouentes sui imaginatione, cogitatione, ac memoria desiderium aut deliberationem; ac tandem res in mentem venire, que intellectus appetitus rationalem, quietis voluntas, ad dele-
ctionem, seu desiderium incitant. Rursum intellectus ad obiectum sibi presentatum adiuveret potest, quatenus utile, aut delectabile, non aduentus circa illud quatenus illicitum est. Ut si quis in rei iunctu die mil de praecepto cogitans conetur, adiuverit ad canam quatenus sibi utile, ac delectabilem ac de hoc secum deliberat ac consultat, nol-

de mortalibus eius contra praeceptum malitia deliberans, nec consultans. Immò potest secundum naturalis tempe-
rante regulas de ea deliberare, an ea quod quantitatim, tempus, & modum expediat, non deliberando de mali-
tia contra item praeceptum. Et ratio est, quia quando-
cogitatio, aut dubium circa obiectum malitiam intellectu
non se offerit, quantumvis cogitatio, & consultatio circa
illius utilitatem non declaracionem int, non est principium
deficiens in intellectu, ut de mortalibus eiis malitia delibera-
re queat. Quippe res haec diuersi generis sunt. Sicut consul-
tatio aliqua, & deliberatio de rei cuiuspiam viritate in
negotio literario, non est principium insufficiens ad illam
negotio bellico deliberandum, aut altero diversificatione.
Sic docebat opifex, & latius explicans *Vazquez* t. 2. q. 7. 4.
7. diff. 107. c. 3. 8. & 9. Atque latius explicabo c. 16. n. 21.

Hinc deducitur ad quinque peccati rationem, id est
federali aliquid malitia moralis considerationem, id est,
adiuvertere aut restringere malitiam. Quare eti intellectus
quid cogitare, adiuverat, & delectationem excusat, &
solam delectabilis seu utilitatem attendat, si non adiu-
vertere saltu dubitans, aut scrupulose concipiens, aut
debiuit adiuvertere id esse peccatum, vacabit culpa, quan-
tum tempore longo dixerit, & inconfessatio censebitur
quoad excusandum à culpa omnino naturalis. Ratio est,
quia ad culpam libertas deliuertat, quae sine adiuveria,
& ratione deliberationis esse nequit. Nec debet esse qua-
lificumque libertas, sed circa moraliter obiectum malitiam,
in ea etiam amplectenda peccatum constituit. At quando-
nisi non se consideratio in ea malitia offert, non est suffi-
cientis principium ad deliberandum de illa, eamque libet
amplectendam. (Ut num. praecep. diximus.) ergo quod
attinet ad malitiam, confitendum est mortis primo primus, ac
naturalis voluntatis, & omni prolixi culpa vacans. Et ita
tradunt Petrus de Saro in *Saint*. *Sacerdot. vbi de discriminis
peccatorum*, led. 2. & multis referens *Vazquez* dñs. 7. diff.
105. c. 4. 13. & 14. & *Eclaris* diff. 107. c. 3. n. 6. & 7. *Azorion*,
lib. 4. *institut. moral.* c. 5. q. 4. Immò, ad vniuersaliter mortalitatem adiuvertere non iustificat, ad malitiam quoque alcetrus generis contrahendat; sed oportet ad hanc quoque adiuvertere, aut debuile adiuvertere. Quia non adiut principium sufficiens de hac posteriori malitia deliberandi. Ut con-
stat in exemplo *cena in die ieiuniu*, quod nū praecepit, adduximus. Ille enim peccabit contra naturalis temperante praeceptum, quod adiuverit, non autem contra ieiuniū legem. Atque ita docet *Vazquez* ibid. Quare etiam expli-
cabitur cap. 15. num. 23.

Quamvis autem ad peccatum lethale plena consideratio malitiae obiectu desideratur, at non est ecclesie spe-
cialiter adiuvertere id esse lethale, sed hanc est malitiam adiu-
vertere, si nulla ficta examinatione sufficiens, qui mortali-
tibz quippe probabiliter persuaderet id non esse mor-
tale, illud profecetur. Quod manifesto mortalis pericu-
lo exponat, & virtute illud obiectum malitia etiam mortaliter affectum vult. Sic *Vazquez* in diff. 107. c. 3. fine, Zu-
mel. 1. 2. 4. 7. 4. 8. diff. 8.

Vnde plena consideratio ad lethalem culpam perita, si ab imperfecta & semiplena ad solam veniale suffi-
cienti seemerit, quod hoc contingat, quod homo ita
aliquid esse malum adiuverit, sicut illi quoniam plenè
a somno excitati pollutionis illis contingentis malitiam
adiuverunt. Illa vero, quando homo plene adiuverit, instar
perfecte a somno excitatorum. Quippe potest in vigilia
ad eo temuis consideratio accidere, cō quod intellectus a-
liò trahatur, vñnon sufficiat ad mortale. Cuius ratio est,
quia cum lethali dissolutio diuinæ amicitie, ac extrema pe-
na debentur, non est par credere tanto supplicio homi-
num absque perfecta, & plena consideratio obnoxium
feri. Ita dictum hoc explicat *Caietanus in Summa*.
Deletatio paulo post principium, *Vazquez* dñs. 107. toto cap.
4. Alio etiam modo explicat opime *Valentia* 1. 2. diff. 6. q.
4. punt. 3. col. 1. ref. Secundo siveplene, ut tunc plena deliberatio
sit, quando ratio perfecte animaduertit obiectum malum,
quod circumstantias, quibus moueri potest ad illud
excus.

Liber primus, Caput primum & secundum.

tum hoc eandem speciem pertinet.

Quatuor autem regulas tradit solent ad discernendā con-
siderationem, ac contentum imperfecta a perfectis. Prima
est, quando rei praeceps appetitus aduersus, te ita dispoli-
tum sensis, ut quamvis facile excipi posset, non exequi-
retur, est signum, aut nullum, aut imperfectum contentum
aduise. Quia cum potentia executrix voluntati omnino
obtemperet, cum in eadispositione est, signum aut dissus-
sus, aut imperfecti contentus existit.

Secunda regula sit. Quando mortis praeceps tempore fe-
re imperceptibilis infurgit, & paulo post cum primum in-
mentem venit cum ratione aduersari, prout voluntas
curat expellere, est signum, aut nullius, aut imperfecti con-
tentus praesertim. Qui cum homo per discursum intelligat,
erga se tempore huiusmodi ad deliberandum.

Tertia regula est. Virat plena intellectus considera-
tionem, contentus voluntatis exigunt ad culpam: quia
nequit peccatum esse, nisi voluntarium. Et quamvis ad
peccatum veniale sufficiens imperfectus contentus, ac
repudiat quodammodo in prais moribus coe rendit, sicut & im-
perfecta deliberatio: at mortale perfectum ac plenum
contentum, sicut & perfecta deliberatio desideratur.
Quod ratio ad ducta num. ro. optimè probat. Quare cum
fragilitas humana sit, ut in quinque cuiusvis criminis
suggestione expellenda se habeat aliquando repide, non
plene contentus, inde est, ut ex hoc quoque capite
quodcumque mortale ex genere possit in veniale transe.
Quod vniuersi faciunt.

Hinc sit, ad solam rationem superiorum rationibus &
ternis attendentem pertinere plenitudinem ac perfectio-
nem contentus, & canon contentiente, minime posse da-
ri culpam lethalem. Quia ubi sunt plures indices ordinari,
finalis sententia supremi iudicis est. At ratio superior est
in anima supremus index, & consensus plenus ad mortale
requirit ut vel finalis sententia ipsam ergo pertinet.
Sic *D. Thom.* & *Caietanus* communiter recepti t. 2. ques.
15. art. 4.

14. Ut autem perfectus contentus ad mortale potest ex-
plicetur, oportet supponere, quadrupliciter se posse habe-
re voluntarem in tentationibus peccati mortalis expel-
lendis. Primo modo, quando in eis expellendi firma est;
at negligenter habet. Secundo modo, quando ancepit
est, an contentia. Tertio modo, quando nec contentus,
nec diligenter se habet patiens in appetitu sensu-
tivo corporis moros. Ultimus modo, quando contentus
sub conditione aliqua, ut si non esset contra legem Dei,
hoc faceret. De duabus prioribus modis in præsentia, de
posterioribus autem in seq. cap. dicimus.

Quando voluntas se habet primo modo, ea negligenter
est, et communiter venialis: quia plenus contentus defi-
cit. At transfit in mortaliter, quando probable conser-
vandi mortaliter periculum afferit. Ut bene tradunt *Nauarre*
Summa, 6. 11. 1. 4. fine, *Edesina* 1. p. 9. 11. 4.7. conclusione 9.

16. Quando se habet secundo modo, quia plene &
deliberat eligit esse ances contentia necesse, quia rationes
hinc inde proportionatae cancipiuntur reddunt, cui parti po-
tius adhaerent; est culpa lethalis, si tentatio sit de mortali-
tate, et contra id præceptum, quo ab eo peccato se
abstineat tenetur. Raro est, quia id voluntatis dubium
in eo formaliter consistit, ut appetitatio delectationis sensi-
bilis equaliter sit appetitio honestatis opposita; unde
fit, ut neutra possit prepondere. At cum Denuo super omnia
amore appetitatio, licet non intensius, diligere tenetur,
ut in tractatu de pœnitentia tradunt vnuersitatis, n. 10.
An quando voluntas se habet negativa, nec admissiva, nec reprimen-
tia appetitus sensibilius motu faciat? Refutat opinio, n. 12.
Refutat *Opinio* *Autoris*, n. 13.
Et quid si pollicitus periculum, n. 14.
An licet delectatio ad illius ratione ignorante, somni, aut ebrietate
a culpa excusat? Refutat *Opinio* *Summa*, n. 15.
Sententia *Autoris*, et an licet delectari, quando ex causa excusantur;
n. 16.
An licet pollutione in somnis optare, aut de habendo auctoritate? Refutat
quodam sententia, n. 17. Et opinio *Autoris*, n. 18.
Quid si in vigilia præter culpam habita sit, vel in somnis alio impelli-
tientia naturam? 19.
Quid si in pollutione genera membrorum communi adfuerint.
20. Quid si hæc adiutor, dico quid de pollutione habere gaudent, n. 21.

C A P V T 11.

Qualiter non solus voluntatis consensus in mortale, id exequi desiderantis, sit mortaliter, sed contentus quoque in eius delectationem, abs-
que delectorio, qui morosa delectatio loget dici.

S V M M A R I V M.

Duplex est voluntatis affectus, & cur dicitur delectatio mortaliter, n. 11.
Quod si difficultates evanescunt, n. 12.
Delectatio alio de copulatione, & alio de cogitatione, n. 13.
Delectatio de ipsa cogitatione non est malum, 4.
Delectatio de cogitatione mala, non ut mala, sed ut artificiosa, licet, n. 15.
Delectatio de modo cursu determinato semper ad malum licet, n. 16.
Vnde dignosse ut delectationis esse de jota cogitatione, n. 17.
Delectatio morsis de re cogitata mala, n. 18. n. 8.
Qualiter in omnibus utriusque natura virtus id habeat verum, n. 19.
Qualiter etiam in virtutis sibi iure horribilis, n. 10.
Faventia, sibi circumspectio operis, de quo si delectatio, n. 11.
An quando voluntas se habet negativa, nec admissiva, nec reprimen-
tia appetitus sensibilius motu faciat? Refutat opinio, n. 12.
Refutat *Opinio* *Autoris*, n. 13.
Et quid si pollicitus periculum, n. 14.
An licet delectatio ad illius ratione ignorante, somni, aut ebrietate
a culpa excusat? Refutat *Opinio* *Summa*, n. 15.
Sententia *Autoris*, et an licet delectari, quando ex causa excusantur;
n. 16.
An licet pollutione in somnis optare, aut de habendo auctoritate? Refutat
quodam sententia, n. 17. Et opinio *Autoris*, n. 18.
Quid si in vigilia præter culpam habita sit, vel in somnis alio impelli-
tientia naturam? 19.
Quid si in pollutione genera membrorum communi adfuerint.
20. Quid si hæc adiutor, dico quid de pollutione habere gaudent, n. 21.

An obiectum malum velle sub conditione licet: Refertur quod ad sententia n. 12.
 Sententia Authoris: Et explicatur ut licet velle ne probabilitate naturae interdicatur sententia n. 23.
 Quid si res sit lecta pro aliquo statu, & desideretur sub conditione, sicut statutum de sententia n. 24.
 Quod si sola sit voluntas propositio in rem, non est sententia n. 25.
 At ut sit voluntas vel virtus apponere conditionem n. 26.
 An sit culpa, Sacrum hoc malum, non timorem Deum, aut si non est infernus n. 27.
 Quid si non sit tempore huius meum statutum Religiosi, vel Sacerdotum, n. 28.
 Quod si statutum tempore huius meum actuere: n. 29.
 Quod si Deus volerit, ut aliquod malum aliquid evaniret, gauderemus n. 30.
 An licet delectatio praesens de obiectu, qui sub conditione desideratur licet? Refertur quod ad sententia n. 31.
 Delectatio alias est voluntaria, alias appetitus sensiti, & unde hac designatur n. 32.
 Quis in utraque distet, & in utraque possit esse de obiectu conditionem n. 33.
 Explicatur sententia Authoris: n. 34. & 35.

Non est patens tractare in particulari de delectatione intabclus, verbis, affectibus, copula coniugali praeterita, aut futura: hoc enim ad sextum preceptum spectat. Sed de delectatione morola in genere disputamus, quam n. 9. & 10. circa omnia precepta reperiunt probauimus. Duplex est voluntatis affectus: quidam est per ipsa conlectu, quidam quo delectatur, ut fugiendi quod displiceret; & hic dicitur effectus voluntatis, fatentur: vniuersi enim eisdem omnino inuiti esse, cuiusvis opus quod fertur. Alius vero constitut in simplici complacencia, aut displeasantia, ab ipso executionis desiderio: atque hic appellatur delectatio mortua, non a temporis morta (vnam esnotant), potest enim temporis momento committi, sicut & alia peccata: sed quia est illam plenus ad liber voluntatis contentus. Vnde id est quicquid, an delectatio morosa obiecti mortalitatis sit mortal: & an contentus in delectatione sit mortal. Et id haec delectatione est fermo in presenti.

2 Quinque autem difficultates breueritatem disputamus. Prima, an delectatio morola obiecti mortal, & mortalitas. Secunda, quando voluntas nec contentus, nec desiderium, sed negatur se habet. Tertia, quando actus est ad culpam exculpatum ratione somni, ebrietatis, ignorantiae, aut alterius causa. Quarta, quando contentus est sub conditione. Quinta, de delectatione praesentis inurgente ex consideratione actus sub conditione licet.

3 Difficultas Prima, an contentus plenus, & liber in rei mortalitate delectationem, ab ipso omni exequenti desiderio, sit mortal: Quod est idem, ac de delectatione morola id quater. Ad quod primumendum est, cum D. Thom. 1.2. q. 4.8. ab omnibus: excepto, & Caietano sum. v. Delectatio, quod & bene explicari Azor. tom. i. infinit. moral. li. 4.6. 1. & Valentia 1.2. disp. 6. q. 4. pnd. 2. duplicitate posse esse delectationem, aut enim est de ipso cogitata, quando, felicitas illa delectat, ut vindicta cogitata. Aut est de ipso cogitatione, neque quando in eius cogitationis delectatione suscitatur, cogitando qua dexteritate, aut subtilitate res facta est, aut heri potest, ut bellum, vel homicidium. Potest enim fieri, ut cogitatio ipsa delectet, est res cogitata displiceret, nec delectet. Sicut aperte duelli, vel alterius rei multa, potest quis delectari, ac ridere, quod subtiliter & ingeniose aliquid agitur, quod fortes & strenue pugnauerunt. Similiter cum narratur fura, fraudes & infidae mirabiliter dexteritate parata, ridere solemus, ac voluntate affici, non quod de malo gaudeamus, sed quod curiositas naturaliter oblectent. Sit etiam eti. bellum iniustum sit, potest quis cogitatione se fugere dicunt strenue ducunt exercitum, miras infidias parantem, strenue pugnare. An vero delectatio ex affectu ad cogitationem, ut potius ad rem cogitatum conlatur, cognoscit potius ex talis delectationis occasione. Nam si quis, quoniam erat de formatione aut homicidio disputatur, aut concionatur, aut scriptus, de in cogitare, & cogitando verum aliquam doctrinam, delectatus fuit, et lignum delectationis ortus ex affectu ad solam cogitationem. At fecus iudicandum est, cum delectatio ab occasione mala, ut affectu impudico, aut vindicta lumen occasione ortu habuit. Ita Valentia ibid. ex D. Thom. colligens. Aliud quoque lignum est, quando quisipan non habet actum reflexum supra cogitationem, quia non cogitat se cogitare, tunc delectatio non est de cogitatione, sed de cogitata: quod in voluntate, quin praecogitum: cum ergo intellectus non cogitat se cogitare;

et obiectum delectationis, quod est res ipsa cogitata, ut delectabilis. Sicut applicatio ligni est conditio sine qua non lignum calciteret. Ut cum quis de copula, aut vindicta cogitatis delectatur: & talis delectatio dicitur de cogitata. Quia ea sola delectat, & cogitatio tantum se habet, ut applicans, & propinquum cogitatum: sicut lignum lignum est, quod calcificat. Aliquando autem cogitatio ipsa est obiectum in quod delectatio fertur. Ut cum quis de aliis res rei cogitatione delectatur. Et tunc cogitatio simili cum re cogitata est in quo lumen delectationis: quidem res ipsa est pars obiecti delectationis, quod obiectum est cogitatio illius rei. Quod perinde est, ac si dicimus delectare ut rem illam cogitare, ac (peculiariter). Arque ita principale obiectum est cogitatio: at res ipsa cogitata est objectum illius cogitationis. Et ideo a principali obiectu dicitur delectatio huc de ipsa cogitatione.

Constat ergo inter omnes DD. allegatos, ac n. prae. allegatos, delectationem de ipsa sola rei illicite cogitatione non est de se peccatum, atque accidentis posse est, ut in ventalis, si sit otiosa: mortaliter autem, si proximum contentus in rei mala cogitare delectationem pertinet. Adhuc. Ratio est, quod runc voluntas non delectatur de malo, vt malum est, sed de aliqua boni ratione in peccato intenta, neque de curiosa & subtili inveniente. Deinde, quia ea cogitatio de obiecto malo, in quam delectatio fertur, non est mala, vt sic sua malitia delectationem afficiat. Quoniam obiectum intellectus cum formularer sit verum, quod aequo in bono & mala obiecto representetur, non est per se intellectus minus conueniens, si in malo. Secus vero de illis potestus iudicandum est, quarum obiectum est per se bonum.

Hinc infertur posse fieri, ut delectatio sit de ipsa mala cogitata, & plene voluntaria, nec tamen sit lethals: cum scilicet, non est de illa, quoniam mala mortaliter est, sed quatenus aliquo modo exquisito potest. Tunc in ea delectatio veretur circa rem quatenus sit mala, & tara, & sic potius est de cogitatione ipsa. Sic Caiet. sum. v. Delectatio, ver. Secundum, an delectatio Valentia d. pnd. 3. vers. Quartu tertiu est, 4. or. d. 1. 4. 6. q. 1.

Alii neotericis temperant dicta duplicitate numero praecedentes, ut tunc vera sint, quando in affectu affectus modus est indifferens, ut in re bona, aut mala repertur: secus quod ad malam determinatus est. Quia cum sit malus, nequit delectatio de illo, quatenus mirabilis est, praescindit ab eo, ut malus est. At cum esse mirabilem & affectu, non malo continetur, potest viro ea ratio a malitia per rem delectum praescindit, ac sic delectatione voluntatem afficer ex eius cogitatione, non ex malitia cogitata conseruanti. Et id displiceat limitatio.

Quod si dubium sit, an delectatio ex cogitatione, an potius ex re cogitata oriatur, id ex cogitatis affectu dividatur potest. Si enim delectatio ex affectu ad cogitationem ipsam oriatur, eo quod cogitata nil ad res cogitatas, sed erga intentiones affectus est, signum est delectationem de ipsa sola cogitatione esse. Si vero ex affectu ad res cogitatas, ut luxuriam, vindictam, ad quas cogitans affectur, si quoniam est de cogitata delectationem quicquid. Sic D. Thom. 1.2. q. 7. 4. 8. corpore, & ibi Caietano fine, & in sum. v. Delectatio, ver. Rursum ex parte rei. Valentian. 3. allegatus. An vero delectatio ex affectu ad cogitationem, ut potius ad rem cogitatum conlatur, cognoscit potius ex talis delectationis occasione. Nam si quis, quoniam erat de formatione aut homicidio disputatur, aut concionatur, aut scriptus, de in cogitare, & cogitando verum aliquam doctrinam, delectatus fuit, et lignum delectationis ortus ex affectu ad solam cogitationem. At fecus iudicandum est, cum delectatio ab occasione mala, ut affectu impudico, aut vindicta lumen occasione ortu habuit. Ita Valentia ibid. ex D. Thom. colligens. Aliud quoque lignum est, quando quisipan non habet actum reflexum supra cogitationem, quia non cogitat se cogitare, tunc delectatio non est de cogitatione, sed de cogitata: quod in voluntate, quin praecogitum: cum ergo intellectus non cogitat se cogitare;

cogitare, nequit voluntas de ea delectatio cogitatione. Ita Durandus 2. disp. 2.4. q. 6. num. 5. Conradus 1.2. qu. 7. 4. art. 8. Sed hoc non esse lignum sufficiens conuinxit ex dictis num. 5. vbi probauimus delectationem de re cogitata non quatenus mala mortaliter est, sed quatenus mala & artificialia, dicitur de ipsa cogitatione captam, ac propter in culpa vacare. Ultimum lignum est, quando simile aliam rerum piarum artificialia non delectat, est lignum non artificialium, sed tunc ipsam cogitationem delectare.

8 Difficultas autem est, quando est delectatio solius rei mortalitatis cogitata, ut in delectatio non terminatur ipsa cogitationem, seu speculationem, sed in rem ipsam prauam cogitationem preferant voluntati media cogitatione. Quibdam, quos tacito nomine referit D. Thom. 1.2. q. 7. 4. art. 8. placuit eam non esse mortalem, quod praecipit sola operaria & desideria ipsi contraria interdicuntur, non autem delectationes circa illa. Idem tribuit Martinus de Magistris, dicens probabile Corduba in suo ques. 1.1. q. 12. dub. 1. Sed hinc optimo ab horum tentientibus edicte D. Thom. ibi. & aliis multis in locis, quem vniuersi sequuntur, probant latissime multis Sanctorum ac Doctorum testimoniis, & tunc in dictis fundamento, quod retulit n. preced. art. 8. disp. 11. totu. 6. 1. Idem tenet Leonardi d. cap. 3. nn. 113. & dupli sequenti. Sed hos improbat Azor. tom. i. infinit. moral. lib. 4. cap. 6. q. 1. dictis, nulli fundamento diffundit hanc inter utraque malam innitit. Quidam si cogitans in cena, aut tunc carnium in die ieiuniu, & de illis delectationem capiens non peccat, id est, quia delectationem non caput est re mala, quatenus est mala, sed ex illorum actionum substantia, quae quid bonum est. At idem iuri est in iis, quae sunt per se mala: quia si in aliis aequo boni ratio incipi potest, & voluntas in ea, ut bona est, delectetur, impunitis est culpae. (Vt diximus n. 5.) Atque de Meina C. de festis qu. 21. vers. Mibi tamen, consuetus esse peccatum mortale in his delectari. Sed quādum dicendum sit delectationem de virtute malis captam lethalem est, ut bene tradunt Meina, & Azor allegati: ea tamen differentia inter utraque reputatur, quod in rebus de malis, & ideo iure naturae interdictis, est lethals delectatio capta in coruis actionum substantia. Quod cum illa malitia per se, & ab intrinseco actioni in se, nec possit ab eo separari, non stat de actus substantia delectari, & non de malitia. Sed tantum potest extrinseca circumstantia bona adiungi, ut subtilis & ingenuus modus, de quo delectari licet. Arquando est res solum mala, quia iure humano verita, quando est contra praecipit negativum, ut tunc carnium, cœnam die ieiuniu, cum peccatum consistat in commissione, & sic in aliis quodam substantiam bono, & solum malo ob extrinsecam Ecclesiæ legem, potest absque culpa esse delectatio, sive voluntatis, sive appetitus sensiti de substantia operis, praescindendo legis fractionem. Quia ea substantia est bona, & appetitus rationalis rationem mali praescindit: sensiti autem in sola ea comectione, ex se bona est. & ex sola extrinseca circumstantia, quoniam ipse non attingit, mala est delectatione afflictior. Nec obstat ergo utrum, quod hanc rationem impugnat Vazquez, nempe hinc se quicquid licet delectari de copula apprehensione in eo statu, in quo illa mulier esset vxor, quia ea substantia est bona. Nam respondetur id licet, loquendo de appetitus rationalis delectatione: fecus de sensu. Cuius discrimen rationem num. 34. dicemus. Si vero sit contra praecipit humanum positivum, ut in peccatum in mea omissoe consistat, ut omisso faci in die festo, delectatio de illa est lethals. Quia nulla est actus substantia, de qua praescissa malitia capiatur delectatio.

Ehis deducuntur quid in ea questione sententiam sit, ut in delectatione morola facienda sint circumstantiae operis, de quo est delectatio. Ut si sit de concebitione cum conjugata, solita, moniali, &c. sicut in defensoris operis facienda est admittere vniuersit. Vazquez 1. 2. q. 7. 4. art. 8. disp. 11. totu. 6. 1. persistens in suo fundamento, ut delectatio speciei & malitiam non sortiatur ab obiecto, sed ex se, ut speciali virtutis opponitur, sentit non esse confunditae circumstantias, nec mutare speciem, quando ea delectatio non adducatur eidem virtuti calitatis, ut aduersus concubitus contra naturam, & ita dicit delectationem de hoc concubitu cogitare esse exprimendam: non autem si cum Summa Thom. Sanchez part. 1.

moniali, aut coniugata, aut consanguinea, aut rapta, concubitus cogitatus pariat delectationem. Quia ea circumstantie adiungit coniubitu non aduersantur virtuti castitatis, sed aliis, nempe, iustitia, pietati, religione, & idem ea delectatio speciale malitiam ab eis non fortificat, ut proinde ex circumstantie in ea vident speciem, ac fatidat similitudinem talis ex oppositione contra castitatem defensum, ac proinde sufficienter explicatur confitendo delectationem in concubitu cum non sua. At fateretur eo, 2. fine, habentem votum castitatis, coniugatum vel coniugatam, adiumentes has delectationes veneratas, teneri fatidat has circumstantias. Quod cum votum castitatis, ac contingi fides vertent, ac proinde speciale oppositione cum virtute aliquam habent. Et hanc sententiam dicit esse valde probabilem Leonardus lib. 4. de Iustit. c. 3. n. 123. & canem tunc Sayro in clavis regia, lib. 3. c. 7. n. 20. quamvis faciat eam circumstantias, et illius mutent speciem, fatidat esse. Atque Emanuel sa Summa, p. Confessio n. 16. ait eum, qui de peccatis prateritis iam confessus electoratur, non teneri fateri, que fuerint illa. Eius fundamentum me profus latebat. Et idem cum communis sententia tenendum est, fatidat has circumstantias operis, de quo est delectatio, cum ab illo speciem sumat. Quod clare probant rationes n. 8. adductae. Etita docent Caiet. 2. 2. q. 15. a. 4. ad fin. D. Antonin. 2. p. 111. 5. c. 8. 6. Sotus 4. d. 18. 9. 2. art. 1. goff. 7. conclusionem, vers. Quando vero cogitatio Nauar. Summa, c. 16. n. 9. Alescer Sam. 2. 20. fol. 7. 4. vers. Estas. & multitali, quos referunt & sequuntur Azer. 1. 4. infusit. moralium, c. 6. q. 3. qui bene hoc limitat, ut intelligatur quando delectatio fertur in obiectum secundum totam suam malitiam: tunc enim plena & integrum operis externi malitiam & speciem soritur: ac proinde sicut in actu extero sunt facta circumstantiae ita in delectatione. Ut si quis delectetur de concubitu cogitato cum coniugata, confanguinea, moniali, &c. tenetur has circumstantias fateri. At si delectatio non fertur in obiectum secundum totam suam malitiam apprehensionem, sed secundum partem, vt in feminam apprehensionem vt non suam, non tamen, vt alia non ipsa, vel monialis, non habebit integrum operis externi malitiam, sed solum apprehensionem, & a sola fateri crit, & rediret ad simplicis fornicationis speciem. Quippe id diffat inter desiderium, & delectationem, quia illud in opus externum fertur tanquam in finem, & terminum, ac proinde semper est eiusdem speciei cum illo. Hec autem non refertur ad opus tanquam ad finem & terminum, sed in sola voluntate consummatur. Et idem non semper integrum obiectum malitiam participat.

12 Secunda difficultas. An quando plena advertentia precedenti voluntas nec reprimit, nec acceptat delectationem rei mortalis, sed negat eam haberet circa contentum, & solum permittens eam delectationem, censetur hinc tacitus & indirectus contentus, ac proinde fit culpa lethalis: Quibundam videtur hec culpa lethalis etiam celi- fanti contentus penculo: nisi iusta causa non cohibendi appetitus illius effrani ait: haec enim occurrit, non solum absque culpa, sed etiam laudabiliter permitter quis delectationem illam, non curans illam repellere. Ut si merito timet forte, & ex illo conatu in turpioribus delectationibus incidat, vel illa sit vehementior ac molestior. Vel (vr explicant Azer. statim allegandus) quando prouenit ex causa aliquin necessaria, vel vilii, & ea insufficiat datur quoque delectatio: vel si quis delectetur ex excellenda, & permanente videns, ob id nil amplius in ea expellenda immoratur. Quia si voluntas non tenetur delectationem non hanc reprimere, vacabat proflus culpa illam permittere absque iusta causa. Quod etiam adiutorian negant, dicentes esse culpam veniale. Si autem tenetur, cum materia sit ad mortale sufficiens, & adit plena ratio voluntarii in non cohibenda ea delectatione, etiis culpa lethalis. Et confinatur, quia voluntas appetitus sensuum tenetur (semper gubernata, & maxime quando ab ea magna difficultate potest), & cum sit in materia mortaliter mala, eius omissione mortalis est. Deinde, quia nunquam accidit, quod contrariai supponunt, neceps, voluntatem negatiue ha-

bere, dum appetitus sensuum delectatur, sed delectatio sensus in ipsam derivatur, sicut cognitio sensus in intellectum, atque ita per confessionem quandam cum ipso delectatur. Et ita hanc partem tuentur Valentia, dicens communiter receptam 1. 2. disp. 6. 9. 4. p. 2. 3. 2. vers. Nihilominus contraria, Azor. tom. 1. infus. moral. 4. c. 6. q. 5. Sayro in clavis regia, lib. 8. 7. 7. 13. Leonard. lib. 2. de sub. c. 3. n. 117. & Zumel 1. 2. q. 7. 4. art. 8. disp. 2. & ibi Vazquez, alios referens disp. 10. 8. 2. 3. n. 2. & 3. dicens, plerisque doctoribus nostri temporis contraria opinionem videri improbabilem: addicuntque hanc sententiam esse veram, etiis formalis displicentia in voluntate fitam ea displicientia sub aliquo respectu peculiari, potest esse confessus in eam delectationem, vel expressus, si simul voluntas delectetur, vel interpretari possit, quia cum potest, non reprimit.

Communior tam sententia haberet hoc vacare culpa falsum lethali, quando non ex delectatione complacenter, sed quia illam patiens experitur in se tam firmum non consentientem proprium, ut ob id confessus periculum minim exponatur, id est eam repellere non curat. Quare hec sententia totam culpam mortalis rationem in hoc casu ad probabilem solum confessus periculum conicit, ac proinde eo cessante cetera non esse mortalem: quod hoc periculum cessante voluntas non reneatur restituere, cum illa agat, sed tantum patiarum. Deinde, quia nec formaliter confessus, vt supponimus: nec interpretari, quia hic confessus colligitur ex animo formalis, qui tam est non confessus. Hanc tenetur D. Th. de veritate, q. 15. a. 4. ad fin. D. Bonaventura. 2. d. 24. in 2. p. in expost. lib. n. 50. & a. 2. q. 2. n. 75. vbi addit, etiam cum confessus periculum non esse certum esse mortale. Geron. 2. p. tract. de elect. morosa, alphab. 30. lib. C. Adrian. 4. q. 3. de Euchar. qua incipit. Quia dictum est quod somnis, vers. Et circa hoc adiuvante, Caiet. Summa v. Delectatio, vers. Magna tem. vbi Roselli. n. 1. Armilla n. 2. & Cogitatione, 3. vbi Angel. n. 2. Taberna q. 6. Sotus q. 4. lib. 1. q. 1. 4. 7. concl. 1. Nauar. Summa c. 11. 11. 2. vers. Quartum, Corduba in suo quæst. 1. q. 9. 2. dub. 10. ad 7. Alescer Sam. 2. 2. 3. concl. 11. & 2. 2. fol. 71. vers. Et delect. Matius 3. 2. q. 7. 4. 6. docum. 5. fol. 67. 3. Toledo lib. 5. Summa 1. 4. n. 1. 2. 3. ac multalij. Sed vitramque sententiam exigitur facis probabilem: & priorem practice fere tempore esse veram, quando post plenam deliberationem nullus actus contrarium est in voluntate, non quo conetur voluntas resistere, ac appetitus delectationem reprimere: sed nomine actus contrarii formaliter illius delectationis displicentiam intelligo: quae displicentia quantum ad reprimendum appetitum sit actus inefficax, sed quantum ad cohబendum liberum voluntatis confessus sit efficax. Ductor, quia alias voluntas esse semper exponentur proximo confessus periculo, ac contrarii credere, presumptione ac nimis de le fiducia iure optimo trahatur, ac proinde, Deo in superiori partem id permettere, certior lapsus sperari poterit. Non enim vique adeo homo voluntati prædominatur, ut ab eo quaque periculo circa obiectum recte cognitum & vehementer afficiens, omnem actum suspendere valeat. Atque vix dignus potest voluntarem omni actu carecere, quando appetitus delectatione afficitur. Ac in igitur metaphysico posterior sententia est probabilior, etiis ea displicentia formalis non sit in voluntate, sed merite negatiue habeat. Quia etiis voluntas apparet gubernare reneatur, ac obligacioni simpliciter sentit facit gubernando ne conierit: ac obligacione secundum quid, ac imperfecta ad cohబendum illum resistendo tenetur: quare in haec posteriori obligacione deficit etiis ventura ex materia paruitate. Sic ut resisteret simpliciter non contentiendo tentationibus tenetur absolute homo: ac magna cura resisteret tenetur imperfecte, & secundum quid. Quare in hoc deficere, rapiditer defendo, est veniale. Et per hoc patet ad contraria opiniones rationes.

Si tamen voluntate negatiue habent, immo cum ille la displicentia sola formalis, adeo est præculum pollutionis periculum, culpa lethalis est non resisteret: & in hoc casu vera quoque prior opinio est. Ut propria lib. 9. de matrim. disp. 45. n. 25.

15 Tertia difficultas. Qualis culpasit delectati de actibus ex se mortaliis, ac ita chilparatione somni, ebrietatis, amittere, aut ignorantis excusat. Ut si quis delectetur de fornicatione habita in somno, aut ignoranter putans mulierem esse suam: aut de eis carnium, et in iure fraktione perigruantiam, aut obliuionem libi contingentibus. Quibusdam placet id licere ob bonum finem, ut propter utilitatem ex homicidio, aut fornicatione subfictum, non tamen fecundum le, quatenus sunt proximi mala. Ratio est, quod delectatio malitiam ab opere, de quo est, fortior (vir. 8. probavit). Item ergo id opus de quo est, culpa vacet, scilicet id quoque delectatio. Adde, pollutionem esse contra ius naturae, ac fornicatione priorem. At de illa in somnis habita licet ob bonum finem delectari (vir. in 18. dicimus.) Et idem huius sententia est: Adriani 4. tract. de Euchar. q. incepit. Quia dictum est quod somnis, vers. Ita premisit respondeo. Eandem tenet Leonard. lib. 4. de iust. c. 5. n. 10. 6. Arcte canadem instinet Gabr. 1. 2. q. 7. 4. 8. disp. 115. toto c. 2. & 3. n. 7. sed in iuxta suo fundamento, quod in 9. retulimus. Quia delectatio non sumit malitiam ab obiecto, sed ex operatione cum aliqua virtute. At nulli delectatio hac opponitur, nisi quando ob malum finem capitur. Alius placet, delectationem illam esse mortalem capram de rebus iure naturali veritatis, ut de homicidio, fornicatione, perditione sive de prohibitis oculis iure humano capiatur. Quia priores actus non esse prolibitos, minime est in humana potestate, a bone potestiores; ac proinde velles non esse interdictos facit, ac de illis delectari, quarens prohibiti non sunt. Cum ergo prohibiti non sint, nisi quando deliberate committuntur, vacabit culpa delectari de illis per ignorantiam excusat. Deinde, quia culpanon est delectari de omissione Millæ, aut in iuncta fraktione, ex iusta morbi, aut alterius rei occasione excusat. At non minus excusat ratione ignorantiae, aut defectus vlos rationis. Sicut dicunt forte ita est Lefedina 1. 2. q. 21. 4. 7. dub. 5. Corduba in suo quæst. 1. 2. q. 5. paulo post principium.

16 At multo probabilitus repuso, in virtute causa eius culpam mortalem (quod intelligit, nisi circa res solo iure humano prohibitas præcepto negari) sit delectatio de acta materiali, & quod eius substantiam præcepta prohibitive, ne quo casu diximus 10. non esse mortale delectari, etiam quando fractio præcepti est moralis, nedum quando ob ignorantiam peccato liberatur. Huius sententia aperte videatur Palad. 4. d. 9. q. 3. art. 1. n. 7. & Sayro in clavis regia, lib. 3. c. 5. n. 1. Leonard. lib. 4. de iust. c. 5. n. 10. & 105. & afferunt est probabile Lefedina, Corduba, Zumel n. preced. allegati. Et licere complacere in iusta habita, nil de delectorio loquitur, testradit quoque D. Thom. 4. d. 9. q. 2. 4. questione 1. ad 5. & ibi Palad. q. 3. art. 1. n. 10. & 12. Geron. alphab. 30. lib. E. G. br. fol. 10. in Canon. Misericordia, lib. 1. & multi alii.

Hinc deducitur optimè afferre Vazquez d. disp. 115. c. 1. n. 2. iuxta hanc sententiam licet quoque delectare ob bonum finem, vt pollutio in vigilia naturaliter cœuiat, ac postea de illa si cœuiat gaudeat at minimum licet gaudeare de habitatione in locis, alio impellenter naturam, vt polluitur, nec illam sic deiderat. Quia et non est licet naturalis euacuatio. Et idem Vazquez, ead. disp. 115. cap. 3. num. 7. & 8. optimè dicit etiam tenendo esse mortale delectari de fornicatione, ac homicidio in somno admisis, aliud secundum esse mortale de pollutione, si ex vi nature sequitur, vel ex accidenti, ex aliqua causa habente aliquam effectum, quam non teneri homo vitare ratione pollutionis subfictus, licet inde illam subficti non norit. Quod talis pollutio non sit secundum se mala, sicut fornicatio est secundum se mala.

Secundo deducitur, non placere moderationem huius sententiae, quam quidam neoterius doctus adhibuit, nempe, vt intelligatur quando pollutio cœuit fœmina cogitatione, & delectatione sensibili per solus virtutis expulsum actionem: scilicet si pollutio contigerit cum delectatione sensibili, ac corporis comitatio. Quia talis pollutio ex obiecto, & est peccatum mortale, sicut & fornicatio. Atque proinde accidente delectatione libero consenti, quilibet a culpa excusat, mortaliter est. At non placet hanc moderationem. Quia et delectatio, & membrorum commercio mortali pollutione comitatur, vnde ea non obstat, quominus ea pollutio sit euacuatio naturalis, ne licet de peccatum. Insuper, quia (vt optimè ait Vazquez) disp. 115. c. 3. n. 7. & 9. non tantum pollutio, quo vi natura lequitur, minime est per se mala, sed etiam, quae sequitur per accidentem ex aliqua causa non ordinata ad ipsam, & quae non est necessaria ratione pollutionis praevia vita.

17 Hinc inferant aliqui esse mortale desiderare pollutio nem in somnis, aut de illa si habita gaudeat, etiam si ob bonum finem sit ob corporis sanitatem, vel ob sedentias carnis tentationes. Quia defectus libertatis excusat pollutionem in somnis, non concurrit in delictorio, cuius-

non vitare. Cuius contrarium latè probauit lib. 9. de mortis rotis disp. 45.

21 Placer tamen ea limitatio, ut intelligatur haec sententia, nisi quando cogitatur de præterita aut futura pollutione, appetitus sensitus delectaretur delectatione venerea, nempè cum corporis, & spirituum vitalium generationi deferentium commotione. Tunc enim consensit in hanc delectationem ob quemcumque bonum finem esset lethali. Quod hoc delectatio venerea sit.

22 Quarta difficultas. An consensit conditionalis, id est, quo quis vult aliquid sub ea conditione, si mihi licet, vel si non esset peccatum, vel subtilia, excusat à mortali, quando obiectum sic volitum est mortale? Non tracto de delectatione, sive voluntatis, sive appetitus sensiti: de hac enim in sequenti difficultate erit ferme, sed præfensi est de voluntate ethica, quæ est desiderium rei exequenda. Quidam vniuersaliter hanc regulam tradunt, si conditio omnem malitiam ab actu auferat, excusat à culpa: securi si non aufer, tunc enim interueniret idem peccatum in his consensibus conditionalibus, quod interueniret in absolute. Ut si possem volare, occide ē Perun; vel nisi supplex, aut in familiam timerem, est peccatum homicidii. Et ratio differentia est, quia prius calu voluntus coeterum ab eo, quod ipsam coercere debet, quod est lex Dei, cuiusque statutorum, & cum non feratur obiectum simpliciter, sed posita per impossibile ea conditione, quia posita obiectum non est malum, nil malum, ac proinde culpa non est. At in posteriori cum adhuc flante conditione obiectum mortale sit, fertur in mortale, ac proinde talis erit culpa, qualis esset id ab ipso ea conditione amare. Quamvis enim conditionalis nil ponat in rerum natura ex parte obiecti voliti, ponit tamen in voluntate affectum admittentem illius peccati, posita conditione non afferent malitiam. Sic videtur tenore Geroni 2. part. in regulis moralibus, alphabeticis 24. lit. G. vbiat omne deiderium sub conditione, actu, vel habitu adiecta excusat à culpa, vacare ex se culpa lethali. Et eam tenent expresse Caetan. in summis, v. Cogitatio, & ibi Armilla n. 1. Emanuel a Summa, verbo Peccatum, p. 21. Et expresse loquuntur etiam in rebus iure naturæ prohibitis: tradunt enim non esse mortale hunc consensum, rarer aliena bona, & occidere, si non esset peccatum. Eandem regulam tradunt vniuersaliter, & quamvis dicta exempla non apponant, sicut etiam Caetanum in predicto loco, ac prole illum referunt, ac proinde in infido calibus loquuntur, Alzor Summa c. 6. doctrina 2. Manuel alias referunt 1. 10. Summa, in edit. c. 12. n. 2. Et expresse Vazquez 1. 2. q. 74. a. 8. disp. 116. c. 2. n. 4. a. non esse mortale propositum vindicatur tumida, si sicutius. Erat etiam expresse Sayre in clavis regia lib. 8. c. 7. n. 8 & 29.

At dicendum est hanc regulam sic vniuersaliter traditam esse folium veram in his, que solo iure positivo prohibentur. Ut hic actus, comedere carnes in Quadrageisma, nisi Ecclesia prohibuerit, vacabit culpa: secus autem de his, quæ iure naturali sunt interdicta, ut occidere, vel furare, nisi esset peccatum, vel nisi esset verum. Talis enim actus erit mortalis, ac si conditione non apponatur. Ratio discriminis est, quia cum res prioris generis non sint intrinseci, & ex natura sua malæ, potest ab eis per conditionem quod ita accipendum est, ut si hinc, quod virtute apponi, & non sive lator, habere habitum apponendi conditionem. Nam hic habitus apponendae conditionis afferens actus malitiam, non eam auferit, nisi actu, vel virtute apponatur.

Ex his deducitur primò, quod dicendum sit de hoc actu, si non timerem Deum, frangerem ieiunium: nam si intellegatur de timore sensibili, quo timetur Deus tanquam malefactorum punitor, est lethalis. Quippe idem est ac dicere, si non esset infernus: quia conditio culpæ ratione non auferit. A si sensus esset de timore filiali, vacaret culpa. Sensus enim est, nisi Deum reverenter: quia conditio rationem peccati auferit. Si autem peccatum esset contra iure naturæ, in vitro que causa est lethalis, si esset voluntas efficax: sensus quidam folia voluntatis propensio significaretur: iuxta dicta n. 23. & 25. Monerim tamen, aliud est sub conditione consentire, si non esset infernus, peccarem, quod peccatum est: aliud vero, quando hic conditionalis consensus non est in voluntate, sed cohibetur à peccato, timore eiusdem peccata. Quod non est malum: cum nullus sit in voluntate consensus. Sic notar. Alzor n. 22. allegatur.

Secundò deducitur, id quod communiter dicitur, nisi meus statutum religo, aut presbyteri spectarem, (quod vulgo dicitur, agricollæ alſafio) vindicaret, vel quod-

uis, si esset licitum, destrarem Deum. Cum tamen conditionem malitiae auctoritate videatur. Et ita hanc partem sustinet Adrianus quodlibet 10. art. 2. concl. 1. & in cùm coll. litera 1. & R. azor tom. 1. institut. moral. li. 4. c. 6. q. 10. & viri neotericis docti. Nec approbo quod dicit Vazquez 1. 2. disp. 116. cap. 2. fine, nempe, non esse mortale desiderare ne formicario, aut alia contra ius naturæ prohibita sint sed attendendum esse finem ad eum affectum mouentem: si enim is esset mortale, ut quia optime le fragilis, ac in iudicium sapientum lapsum videtur, non peccaret mortaliter. Sed non placet, quia bonum totius naturæ, ac ordinis naturalis non potest postponi, etusque immutari, quo grauissimum malum est, desiderari ob particularē huius bonum: eo vel maxime, quod potest id alia via consequi, scilicet, diuina gratia se contra iuraciones muniri.

Tria tamen obseruanda sunt. Primum est, hanc sententiam limitandam esse, nisi res illa iure naturæ verita esset legitima in aliquo statu, aut casu, & conditio apponatur, si illa casus adesserit, aut illa status: talis enim conditio excusat à culpa. Ut non peccaret desiderans accedere ad aliquam, si esset fuis vxoris, & desiderans esse suam: nec desiderans latrones suspendere, si esset index: nec religiosus, aut conjugatus desiderans uxorem ducere, si ille à iure, & hic à coniugio liber esset. Quia conditio totam obiecti malitiam auferit, redditique id omnino licitum. Et ita fatetur omnes, & precipue Caetan. & allegatur. Nec obstat (ut optimus in Vazquez 1. 2. q. 74. a. 8. disp. 116. c. 2. n. 4.) iam iure naturæ interdictum esse conjugium religioso ratione voti, & coningaro ob præfens matrimonium. Quia iustis est potius eos excogitari sub aliquo statu, in quo interdictum non esset. Hoc limitat Armilla, nisi ille religiosus male contentus esset de diuino beneficio; tunc enim ait esse mortale. Sed id non credo, nisi formalis diuini beneficii contemptus ad esset, vel proximum frangendi voti periculum. Quia extra hos causas dolere de voto emulo non est mortale. Ut in tractatu de voto dicamus lib. 4. c. 12. n. 1.

Secundum est, limitandam quoque esse predictam sententiam, ut intelligatur, quando est desiderium efficax illos mali iure naturæ vetuit, sub ea conditione, si licet: leitus si tantum esset quedam propensionis voluntatis in id obiectum, nisi malum esset, significatio. Ut si sensus si illius conditionalis, vindicaret, si esset licitum: voluntatis propensio ad vindicandum sicutam ad conformandum habemus, calu quo Deus velle illum mori. Et hoc actus est optimus. Alter vero est, ita ut nostra praecedit diuinam, nempe, quia voluntas Deum velle illum mori. Et tunc est idem peccatum, ac mortem proximam desiderare, quia vero desideratur. Sic Naufraga lib. 1. de refusis, c. 3. p. 2. dub. 7. in noua edit. n. 19. 4. Et hoc posteriori modo solle tempore contingere, quando ea verba a personis rei conceptis proferuntur.

31 Tertia difficultas. An licet delectatio præfens de obiecto mortalibus, quod sub conditione desiderare licet. Ut de copula cogitare cum feminis, si esset vox. Commuter DD. fatentur, delectationem hanc esse mortalem, quamvis desiderium licitum esse admittant. Ita Caetanus in opere tom. 1. tract. 14. de delectat. mora, dub. 1. & in Summa, v. Delectatio, ubi Armilla n. 4. Naufraga Summa c. 16. n. 9. Medina 1. 2. q. 7. 4. art. 8. dub. 4. & ibi Zamal post 4. disp. dub. 1. Vazquez 1. 2. disp. 6. q. 4. p. 1. Atque omnes hactenue ex Caetano delimita est id probant. Quia cum ea conditio non dum sit in re, sed sola cogitatione apprehendatur, delectatio re vera in re tantum conditione desideratur, atque in re, rem ratione est licita, & mortalis. Quod inde probant, quia conditionalis mil ponere esse, ac delectatio ab eo statim ponitur non exceptatur conditione. Sed hanc rationem optimè confutat Vazquez 1. 2. q. 7. 4. 8. disp. 116. c. 2. n. 5. Quia licet in desiderio, & proprio effectu copula cum illa muliere, si esset vox, quia omnes licet esse faciunt, apprehendunt obiectum sub conditione matrimonij, desiderante enim copula contentientem feminam in matrimonio, & id desiderium est in se complacientem, quedam absolutam cum delectate voluntas in copula tunc habenda, non apprehendunt copula, nisi sub matrimonij conditione. Nec obstat conditionalem consentum nisi ponere in esse, cum tamen ea delectatio statim in esse ponatur. Quippe idem propositum argumentum militat in desiderio sub eadem conditione, ut ipse quod statim in esse ponitur in voluntate. Quare dicendum est conditionalem non ponere in esse ex parte obiecti sub conditione volunti, nisi enim in illo ponit; at in voluntate bene ponit ilium voluntatem sicut conditionem. Vnde sicut desiderium, & amor dicuntur conditionalia, non quia non sunt absolutæ, verè & simpliciter in voluntate, sed quia renuntur in obiectum sub conditione apprehensionis & voluntatis: ita licet delectatio illa vtræ, & absolute sit in appetitu, dicuntur conditionales, eo quod in obiectum sub conditione apprehensionis fertur. Quare vel dicendum est, & desiderium, & delectationem esse illicita, aut vtræ que licet.

32 Et ideo pro resolutione suppono duplum esse delec-

tus alia malum admitterem, si voluntas verbis consoneret, esse idem peccatum, ac si voluntas esset absoluta. Quia ea conditio peccati rationem non auferit. Si tamen ablatio illius latius aliquam obiecti volunti circumstantiam auferret, eadem circumstantia à peccato tolleretur. Ut si non esset in facies conflititus, fornicarer, effet simplex fornicatio.

33 Tertio deducitur, id quod communiter dicitur, si voluntas, qui p̄ se nescire, aut quia modò riment Deum, vindictam lumine, aut non polluit, aut noluit. Statim tempore hoc multa auferret, nempe, quando etiam iniunxit, aut perdidit viræ, vindicaret, duplum sensum efficeret posse. Prior est, ut modò adit voluntas vindictæ (intendere, si eo tempore iniuria accidet). Et hoc est leitale: quia voluntas, ut ad idam lumen determinatur, quod nulla ratione aut conditione licitum fieri potest. Et esto posse, haec conditio ratione non auferit. Si autem sensus sit determinatus, aut secundum rem, posse, aut latenter secundum cognitionem, sicut apprehensionem, teste D. Thom. 1. 2. q. 52. 4. At intellectus ex cursu cognitione voluntas mouetur, potest apprehendere, & proponere voluntatis obiectum conditione vestitum, ac malitia præcūsum. Atque ideo voluntatis delectatio potest esse de eodem obiecto sub eadem conditione & prætensione apprehensio, & quasi prætentio, & iam posse. At imaginatio, seu astutia ex cursu apprehensione mouetur appetitus sensitus, nullum conditionem apponere potest. Quia in conditionibus est affirmatio & negatio, & in copula conditionali est quidam illatio: & quinque enim cuidam antecedenti, & consequenti. Ut si homo est animal, est sensibilis, & quinque huic est animal, ergo sensibilis: si super in conditionibus est quidam collatio, & præcisio vnius rationis abala. Ut si quis velit concubitus cum aliqua, si esset iuxta, est præcisio malitiae à copula, que consistit in ea habita cum non sua, apponendo conditionem, si esset sua. Quia omnia tollunt intellectus funeris imaginatio enim est communis hominibus, & brutis. Cum ergo imaginatio non proponat obiectum sub conditione, sed abso-
lutæ, appetitus sensitus, qui ex cursu apprehensione mouetur, in idem obiectum conditione definitum fertur.

Hoc supposito licet conclusio. Delectatio voluntatis de obiecto conditionali, quod secula conditione esset peccatum mortale, non autem ea peccatum, non est licita, seculi pericolo contentus in aliquid illicitum, aut delectationis in parte sensitus. Ut gaudium voluntatis de concubitu, si esset vox. At delectatio appetitus sensitus de eodem obiecto est licita. Atque de hac appetitus sensitus delectatione evidetur locutus DD. n. 31. relati: viuntur enim hoc voce, delectatio, & quia appetitus sensitus proprius est. (Vtr. 32. diximus.) Et ratio qua id probant, concludit in sola appetitus sensitus delectatione, ipsoe que fertur in obiectum, ut in eis, ac omni conditione definitum. Quare cum tale obiectum sit mortale, delectatio non quoque mortalis est. At cum delectatio voluntatis in obiectum sub conditione apprehensionis fertur, sub qua catet malitia, non est catet dannatur; nisi aliqua exultatio periculi circumstantia addatur. Præterea quia cum malitia tantum delectationis voluntatis, quam desiderij (umbras obiecto, & idem virtuale obiectum sit), ac in vitroque militet illa ratio, conditionalem contentum in ponere in esse (vt n. 3. probamus) aut utrumque, aut neutrum condemnandum est. Cum tamen desiderium nemo condemnat. Tandem, quia illa voluntatis delectatio nil aliud est, quam simplex voluntatis motus, ac complacencia quedam, & quibus in bono apprehensio: (vt tradit D. Thom. 1. 2. q. 51. 4.) At gaudere, & quiescere in illo bono, quod amare & desiderare licet, non dissimilat rationi. Quippe desiderium, & amorem veluti motus quidam ad gaudium, tanquam ad quietem tendentes.

Hinc intenter aliquis, esse culpam lethalem in his exemplis, si latens se apprehendat sacerdotem, ac audiendarum confessionem iurisdictionem habentem, magnoque ferore confessiones exciperet, aut ex dominis licentia numerofam pecuniam expenderet, aut se in iudicem rei censim mutum suum obvenirent, ac de malefactoriis iustissimas pecunias sumarent. Quid continere violenter dicta num. precessit. si de appetitus sensitus delectatione loquamur. Quia omnia haec obiecta defuncta conditione, nempe, sacerdotij, licentie domini, officij judicis, malitia sunt, & appetitus sensitus fertur in ea absolute, ac

conditione destituta. At dicendum est, talem delectationem appetitus etiam sensitiui vacate culpa. Quod fatetur Valent. i. 2. disp. 6. q. 4. punc. 4. fin. & quoniam non explicit de qua delectatione loquatur, at aperte de appetitu sensitiui delectatione loquitur. Quia negat delectationem captam de copula cum aliqua, si effet sua vox, licetam esse, cum tamen licet delectationem in predictis exemplis admittat. At minus vera effet differentia. Nam illa quoque delectatio si voluntatis solius sit, est licita. (Vt n. praeced. probauit.) Nec credo aliquem delectationem in predictis exemplis damnaturum. Et ideo, rationem difference tradamus, dicendum est cum Valentia ibid. quædam esse ex le. & ex sua praefixa ratione, secundum quam delectant, implicantia deformitatem & turpitudinem quandam, quæ ratione conditionis adiuncte possunt excusari: quare si conditio ipsa re non existat, actus per se est turpis. Ut est actus venerei, ex cuius ratione deformitatem oritur, nisi impeditur per actu existentem coniugij conditionem. Similis rationes sunt actus vindictæ, furandi, & alij in semiperficiis intrinsecam malitiam habentibus. Atque de his delectari delectationem appetitus sensitiui, dum conditio actu non subest, est lethale, si obiectum lethale sit. Alia vero sunt nec secundum se, nec ut delectant, implicantia deformitatem & turpitudinem, sed in bonum ionant, quoniam ut undeque recte fiant, indigent conditione. Ut contingit in exemplis positivis largitionis eleemosynæ, auditionis confessionum, recte administrationis officij iudicis, & aliis, quæ nullam in semperitiam habent. Quare nisi quis delectetur etiam de huiusmodi conditionis absentiâ, non est censendum de re illicite delectationem capere. Atque ita licet delectatio quæque appetitus sensitiui in his. Et ratio differentiae est. Quia etiæ neutrui generis res æstimatione proponere possit appetitus sensitiui sub conditione, utræcum sub conditione de illis delectetur: at faltem representaret potest rationem communem abstrahentem à lito vel illicite usu, ut concubitus solum, vindictam iniuria, furto, auditionem confessionum, largitionem eleemosynæ. Quare cum in prioris generis rebus sit malitia imbibita, obiectum est malum, nisi simul conditio excusans apprehendatur. Quod in appetitus sensitiui delectatione contingere nequit. Atque ideo delectatio appetitus sensitiui de illo mala erit. Cum ea malitia in rebus posteriori generis imbibita non sit, led ex se in bonum tendant, obiectum non est malum, nisi quando apprehenditur, & delectat, ut conditione destitutum quod hic non contingit. Et ideo nec delectatio erit mala. Itaque in rebus priori generis oportet simul conditionem apprehendi: non autem in rebus posteriori generis, sed sufficit, ut non excludatur. Et confirmatur à signo. Quia circa prioris generis res ab imaginativa representatis appetitus sensitiui effrenate excitatur ad totum id, quod potest eum ad venirem, aut odium, aut re aliena usurpationem inuare, independenter omnino à conditione aliqua, quæ haec possint licita reddi. Quod in posteriori generis rebus minime contingit.

CAPUT III.

Qualiter consensu in iactantiam, qua quis de præcepti transgressione se iactat, aut iactari permittit, sit laetus?

SUMMARIUM.

Quale peccatum sit, de aliquo bono laudare, & re etiam sacra ob vanam gloriam principaliter efficeri. n. 1. Quod si falsa laus de aliquo bono sit in damnum veritatis, & an id damnum sit restituendum. n. 2. An falsa laudatio de aliquo bono contradicat peccato. n. 3. An si duplex culpa, quando quis de se peccato laudari. n. 4. An laudare alium veri, vel peccato, sit culpa. n. 6. An sit duplex malitia in confessione exprimenda, si ea laus sit in laudatione, aut per sonum ipsi confessarum praesentia. n. 7. An aliam connicitiis officiis, seu eius iactantibus tribuens non admisso aliud quod peccatum, peccet mortaliter. n. 8.

An dicitur aliquem jangens, id est, El que da vays, quod ad peccatum iniquus sit, peccet, ac refutare coguntur, si sit contra iustitiam. n. 9. Velle laudes de peccato mortali, aut eas acceptas, quæ peccatum sit. n. 10. Audientes laudes de peccato aliquis, quando admittantur peccato. n. 11. Quod si laudans se vel alium de peccato, de sola arte, aut industria, aut naturali rebore laudet. n. 12. Ad in iustitia peccato sine fastida circumstantia operis, de quo quis sit vel alium laudet. n. 13.

Prima conclusio sit. Si iactantia, & vana gloria de aliquo bono sit, est folia culpaventilis. Quod omnes fatentur. Immo contra Abulens. c. 6. Matth. q. 3. & q. 5. & Angel. 7. Vanu gloria n. 1. res quantumvis sacras principaliter ob vanam gloriam efficeri, ut sacramenta omnia ministrare, vel recipere, sacram celebante, non excedit culpam veniam. Quod videtur docere D. Thom. 2. 2. q. 12. art. 3. dicens, tunc esse lethale ordinare virtutes opera ad inanem gloriam, quando in ea ultimus finis constituitur, omittinge precepta Dei & Iustitiae. Et tenet expresse Sylvest. r. Vanu gloria q. 2. fine, Nauarum Sum. 7. 2. Latin. n. 13. vers. Quartu peccato. lib. Panæ. n. 19. & alios referens Enriq. l. 4. de ponit. c. 36. n. 4. in commento litera R. & lit. I. Eritatio est, quia etiæ debitis ordi perterritur, & tamen pertereo non tanti momenti est, ne adeo gravis iniuria rebus spiritualibus inferre, vt pena æterna digna sit.

Hoc tamen limitandum est, nisi in tertii damnum laus ea cederet: si enim se falsa magnum medicum aut ad vocatum iactet, vnde aliis damnum confusur, est peccatum mortale; & similiiter scismaticum laudare, eadem culpa est, quod (inquam) damnum notabile est, ac tenetur sic vel alium laudans, restituere damnum illud. Quod per iniustitiam causa illius damni existat. Ita D. Thom. & Caiet. 2. 2. q. 112. 2. idem Caiet. in Summa, v. Iactantia, Nauarum in Sum. c. 13. Hispaniæ. 1. 7. & 2. 0. Latini. n. 13. Leonardi li. 2. de inst. c. 47. dub. 6. n. 42. Metina li. 1. Sam. c. 14. §. 35. fol. 189. pag. 1. vbi id exemplum adhibet. Quando competitor de cathedra sumptuosa, in brevi sermone quem de more Salmanticae coram electoribus habet, suu merita ac studi commendans, mentitur in re notabili, vt dicens variis se libros typis mandans, vel aliquod famile, dicit eum pectate mortaliter, & tenui restituere cathedralm sic obtentum. Sed id rarissime credo cuiri, quia electores, nisi alia via de iis meritis certiores facti sint, modicam aut nullam fidem habent, parumque incitantur. Quia satis non rem neminem se vituperatum, & crebro encomia fallax dici amant cathedrali obtentum.

Immo, qui falsa laudans adiungens aliquod notabile damnum inde oritur, si non contradicat, nec contradicat, item quantum oportet ad illi obviandum, peccat mortaliter. Ita Nauar. Sum. c. 23. Hispaniæ. n. 17. & 18. Lat. n. 13. vbi bene additum subsecuto hoc notabiliter damno approbationem explicat, vel implicitam falsa laudis de re bona, vel solum veniali, esse veniale: immo nec esse peccatum, sed virtus actu audire falsas laudes absque contradictione, dummodo laudatus non eo respectu illis delectetur, quia falsa sunt, aut laudes proprie aut adulaciones, sed quia sibi laus necessaria sunt, ut prauum exemplum, ac scandalam vententur.

Secunda conclusio. Laudare se de aliquo veniali, est veniale, & de mortali, mortale. Quod ea iactantia de re mala cuius approbationem continet, & quoddam de illa complacens genus. Vnde tanquam res gravis reprehendit Psalm. 61. gravi pena comminata. Atque ita docent Abulens. c. 6. Matth. q. 3. Caiet. 2. 2. q. 12. art. 3. & in Summa, v. Iactantia, & v. Gloriam manu. Sylvest. r. Vanu gloria, q. 2. & v. Iactantia, n. 19. vbi Angel. n. 1. Taberna q. 2. Nauar. Sum. c. 23. Hispaniæ. n. 20. Lat. n. 13. Quod verum est, sive vere, sive falso de illo male se laudet. Quippe enim emilit ratio. Atque ita docent Caiet. 2. 2. q. 112. 2. art. 3. Sylvest. r. Vanu gloria, q. 2. Angel. Taberna, Nauar. ibid. Leonardi. n. 2. relatis, qui bene hoc limitant, nisi solum narret, vt inde apparet eius dexteritas, ingenium, virilitas, absque approbatione, vel affectu ipsi operis; tunc enim non erit mortale.

Id tamen diffat inter iactantiam de peccato vere ad milio, & solum de non admisso. Quod in priori casu frequenter

querenter duplex lethale inveniatur, alterum iactantie de lethali, alterum vero gaudi de illo admisso. At in posteriori non ita frequenter est duplex lethale: ac effet vique si effet delectatio in eo cogitato, quasi tunc vero ad milio. Quod si in priori casu non sit etiam gaudium, vnicum iactantia lethale erit, acciūdem rationis, ac in posteriori. Quare ad confessionem felicior gaudios, nil referet, sine iactantia sit de peccato vero admisso, sine non admisso.

Tertia conclusio. Idem dicendum est de laudantibus alium: si enim de peccato ventali illum laudet, est veniale, si vero de mortali, est mortale. Quod hoc sit velut peccatum approbat. Sic Cœtanus in Summa, v. Iactantia, vbi Angel. n. 1. Taberna q. 2. Nauar. Sum. c. 23. Hispaniæ. n. 20. Lat. n. 13. vbi bene addit ut verum esse, sine vere, sine falso illum laudet ut in simili diximus. n. 4.

Immo si in praesentia illum laudet, vel cotameius consanguinei, in quorum honoris vindicta sumpta, de qua laudant, cedit, prius in iactantia peccatum, est etiam aliud mortale scandali necessaria laudandum. Quippe sufficiens occasio iactantiam vanam de illo peccato tumidum datur illis: si vero admissum sit, datum anfa gaudendi de illo: si non sit admissum, defuditur ad milium effet.

Hinc deducatur peccare lethali, qui alium coniuris afficit, quod oblatum vindictæ, fornicandi, aut alterius mortalis occasionem prætermitterit, vel qui libi, vel alii, vixit, aut in felicitati tribuit, occasionem predicanis amississe. Quia hec omnia peccati approbatione supponunt. Immo si in coniuris afficit, aut eius cognatorum praesentia, et quoque limite scandali peccatum, de quo num. præced. diximus. Quia dæciliis sufficientem tributus de occazione prætermisit anfam.

Secundum deducatur peccare quoque mortaliter eos, qui dicuntur alios pungunt, (vulgo, dan vays, o cordelie,) dicentes illis causa ioci, esse molles, & effeminate, mulieribus incepitos, (vulgo marion, è non pro mareres, è neopresaria nostra reca,) vnde illi ut illæ diclera, & velut improperia abucent, ancam se de iis viis laudandi sumunt, ut ad ea perpetrat in citantur. Immo si sit peccatum contra iustitiam, ad quod adiector incepsit, tenebit iis pungens damnum restituere, non restituente eo qui illud inculps. Ut benedictus D. Antonius. p. 1. t. 12. §. 12. Nauar. n. 3. de ref. c. 3. explicans particulari, palpo, in noua editione n. 31. Quia effex damni causa fuit.

Quarta conclusio. Lethale est velles gloriam, & laudes de mortalibz, vel dum quis de eo laudatur, illas accepte, sibique coquod laudetur, complacere. Quod si iactantia de peccato mortaliter. Sic Nauar. Sum. c. 23. Hispaniæ. n. 15. Lat. n. 13. Quod tantum intelligentem est, vt ex eo tunc quod sic laudatus taceat, statim peccat mortaliter, et tunc quod tacer eas laudes acceptans, insigne congandens. Si enim dispergitur, & solum pro pudore, aut alio respectu tacer, non erit mortale, nisi talis effet laudans, ut facendo iactantia astutibus præberet.

Vtima conclusio. Quod dictum est de laudantibus: dicendum quoque est de audiuntibus laudes: si enim admittentur, ac faciunt tanquam laude dignum suscipiant, peccant mortaliter. Quia est eadem peccati approbatio. At si in hoc eventu contingit de sola arte, aut viribus naturalibus admirari, eaque iactantibus. Quod non effet lethale num. 4. explicabitur.

Mouerunt tamen, aliquando se, vel alium laudantes de aliquo facinore, laudare non de opere absoluto, quod est lethale, sed tantum de viribus naturalibus, arte, aut industria in eo peccato repetitis. Vi si quis laudat, alius qui quater continuo ad feminam acceptet, vel cum quatuor pugnat, si solus laudet eas corporis vires, ac in pugna dexteritatem, non est lethale, nisi sit periculum in velinio alio quem laudat, iactantia, aut gaudi de mortalitate admisso, ratione cuius credo frequentissime fore mortale. Sicut c. præced. n. 4. diximus delectationem polle effe abique mortaliter industria, ac viribus in peccato mortaliter reperiatur. Quia in hoc eventu non est iactantia de peccato, sed de quadam bono naturali.

Dubitabis autem, an in hoc iactantia peccato facta sit.

Si ergo omnes circumstantia, quibus peccatum illud, de quo quis se, vel alium laudat, aliquid est, vel de quo laudari gaudent. Ut si sit de percellione clericis, ut facienda ordinis circumstantia, vel si de peccato cum conjugata, si facta coniugij circumstantia? Nauar. in Sum. Latinæ, in priori edit. preludio. n. 4. negat factandas esse circumstantias.

Sicut qui fregit votum castitatis, sufficienter voti transgressionem farebitur, dicendo te regille votum, non explicando quale, dummodo, quo de fate per se forficationem, explicet eius circumstantias. Quia quod attinet ad voti transgressionem, ut ille contenerit. At dicendum est factandas esse circumstantias, hinc quis vere, sine falso se, vel alium laudat, & quoniam non adiuerit de peccato admisso gaudium. Sicut de delectatione morofa diximus cap. præced. n. 11. Quia hoc peccatum ad eam speciem reducitur, cuius est illud peccatum, de quo iactantia. Virtus enim contraria non tantum peccatum contrarium, sed etiam delectationis morofas, & iactantiam, quia peccatum tanquam bonum approbatur, cohiber. Et sic tenet Alcozer Sum. 20. fol. 7. pag. 1. Lid. Lop. 1. p. infra. cap. 5. colum. 6. ver. 8. ut igitur proposito. Manuel 1. tom. Sum. 2. edit. 6. 53. coll. 13. n. 13. Et quoniam Manuel videatur loqui, quando complacet se iactans in eo peccato, in quo casu requiritur etiam quando quis se falso laudat de peccato non admisso, in quo eventu nequit esse gaudium. Addit tamen bene Manuel priorum Nauar. sententiam esse veram, quando quis de peccato, v. fornicationis, sub communificationis nomine se, vel alium iactat, sine gaudio, aut iactantia peculiaris turpitudinis, qua ex circumstantia adiuncta aliuscun fornicatio illa. Sicut idem diximus de delectatione morofa cap. præced. num. 11.

CAPUT IV.

Qualiter ratione parvitas materia mortale ex genere in veniale transeat: & quando parua materia ceñatur.

SUMMARIUM.

Expliquer quando mortale transeat in veniale, v. materia parvitas. n. 1. Unde materialis esse gravata, aut levata debeat, num. 2. & 3. vbi in operis confiteatur materia non esse levata.

Ad registrator, vel Prelatorem in virtute obedientis iubet, posse in materia non obligari ad mortale. n. 4.

Quid si in præcepta materia leua sit parvula, aut totalia. n. 5.

Quod si una materia esse gravis respectu veniali obiectum, & quid quando frequenter peccatur in ea materia leua. n. 6.

An dimum ingens ex legi fractione, ut materia sit gravis, si toller ex domino quod in dominis ex unica fractione. Referuntur quidam cœtanis, v. intentio Authoris. n. 8.

Angustæ materie parva conlectantur, ut materia gravis ad mortale sufficiat, ut in iactantia.

An in iustitia materia sic cruce sententia parvula. n. 10.

Quid in temporis obiectu. n. 11.

Quid in anno, aut alio præcepto recitandi quidam quod modicum, aut ergredi possit de lege. Ref. cur duxit sententia. n. 12.

Sententia Authoris declaratur. n. 14.

Quid si quis animos habeat nunquam implendi id ei pars vox, aut præceptum. n. 15.

Quia præcepta vox pro casu die multiplicata emittantur. n. 16.

An materia parvitas excusat a mortalitate, ut secundum e. & absurde pretenda, an in ordine ad res præcepta quantitatam est. Referuntur quidam sententia Authoris. n. 18.

Rexit ab omnibus recepta, tam parvitas materie invenit esse, ut quodcumque mortale ex genere faciat in veniale transire, si hoc parvitas in eo repertur. Quia vobis materie parvitas excusat a mortalitate sit secundum e. & absurde pretenda.

Huius-

Huiusmodi sunt illa, que immediatè, & directè circa Deum versantur, ut odiū Dei, contemptus ipsius, infidelitas. Quia quidquid quispiam negat, contemnat, oderit, infinitam Dei veritatem negabit, bouscatur Dei oderit, infinitum esse contemnet. Idem est secundum omnes in peritio affectio, & quantumcum enim rei minima Deus adducatur in teles, adducitur ut teles falsus, eique mendacium tribuitur. Idem contingit in simonia ut bene tradunt *Nazar*, *opus extrang.* de datis pro utili. *vel gratia, nota* tab. 10. n. 20. 707. *Per que omnia, & l. 5. cons. in noua edit. tit. de simonia, conf. 52. n. 5. Suarez, tom. 1. de relig. l. 4. c. 5. n. 5. Hugo in tract. de simonia, lib. 1. cap. 7. in pruc. n. 3. n. 5. Hugolinus quippe cum leue sit, neque gratum obligationem inducere. Nec preceptum & virtus, ad quam illa materia reducitur, nam illius vis limitatur nec possit ad precepti obiecto levare, quare optimè tenuit multi utramque promulgatum, & votum de materia leui totali, ut de recitanda laudatione Angelica, non obligare ad mortale. Sicut suo loco agentes de voto dicimus.*

2. Quando vero sit materia gravis, & quando leuis, certa regula prescribi nequit, sed id prudentis arbitrio relinquendam. Ad duplex generalis regula ad id differentiam tradit potest. Prior est, materia, que multum ad finem subiectum imponens preceptum conduct, est gravis, & sufficiens ad confirmandam etiam confectionem mortalem: secus quando parum ad eum fiuum conduct: tunc enim materia leuis ad peccatum lethale reputabitur. Quicad gravitatem & levitatem, non est materia precepti secundum se solam inspicienda, sed in respectu erit fine, ad quem a superiori ferente legem aut precepto ordinatur. Arque ita docet optimè *Vazquez* 1. 2. q. 196. 4. 4. disp. 158. c. 6. n. 50. quae regulam agit constabit ex corollario inferendo, n. 6.

3. Posterior regula est, valde attendenda: sunt circumstantie, ex quibus superior ad imponendum de aliqua materia preceptum dicitur, ad iudicandum illa formandum. Quia sepe contingit, ut materia precepti sit secundum leuis, & obligations sub mortali incapax, at ex circumstantiis boni communis adiunctis, quasi superior intendit, sit gravis, & cadat sub obligatione ad mortale. Veratio scandali vitandi, etiam si illud non est ex se mortale, aut ratione infausta boni communis religionis, periculi, etiam non proximi, transgressionis votorum. Ita docent *Driedo* 2. delib. *Chirist.* c. 1. post 2. propositionem, *vers. Temeratio mandatorum*, quod in alia edit. l. 1. c. 2. a. 3. cod. ver. *Castro* 1. de lege penal. c. 5. *docum.* 2. *Valent.* 1. 2. disp. 7. q. 5. *punct.* 6. c. 1. 57. & optimè *Suarez* 5. 10. in 3. p. disp. 4. *scđ. 6.* n. 11. & 12. & disp. 18. *scđ. 3. n. 16. & 17. Sayo in clavis regia.* l. 1. c. 7. n. 14. Vnde beneficii *Valentia*, nonnullos decipiens istantes non obligare preceptum prelati sub mortali de seruando intento, hoc autem tempore, aut de illo efficiendo, quod ex non magni momenti apparcat. Quippe fieri potest, ut circumstantia aliqua ei materia gradatiorum addat. Quare aut cum *Cajetano* *sum. verb.* *Principium*, impossibile videri in iure humano ex sola materia discernere precepta sub mortali. Cum res, que leuis viderit, ac fatis in le. considerata, sit magni momenti intentus circumstantia, quasi superior spectat, ac subdit ignorat. Quare dicit *Suarez* d. 1. disp. 18. n. 11. debere latius certò & indubitate constare leuem esse materiam, ut iudicetur nisi preceptum, quod alias ex verborum tenor ad mortale obligaret, non sic obligare. Et recte quidem dicit, quia in dubio non est ipsiandus superior ipsa possessione; nec quando non constat de iustitia precepti. Ut dicimus l. 6. tractantes de obligatione obediendi in dubio. Similiter res, qua apparet leuis, potest ob actus excellentiam, ac materia necessitatem esse materia gravis. Ut constat in precepto communionis.

4. Immò quantumcumque velit legislator ad mortale obligare, si materia sit exigua attenus circumstantis, non obligabit ad mortale. Quod cum eius obligations sit incapax materia, et voluntariationi dissensa. Sic *Driedo*, *Castro*, *Valent.* n. preced. alleg. *Corduba.* *Sum. q. 188. punct. 1. virt. Ni tampon.* *Azor* *tou.* *in finit. moral.* l. 5. c. 6. q. 5. *Melin.* l. 1. qu. 96. a. 4. in 1. regula, quam ibi impugnat *Salon* 2. 2. q. 77. a. 1. *contra* 8. col. 2. *ver. 3. Sayo in clavis regia.* l. 1. 3. c. 7. n. 14. quina. 17. limitat, ut hoc ita sit in legislatore seculari, secus de-

traueniente, sed quale, si a multis, vel communiter fiat. Et probatur, quia in furto verissima sententia habet dari quantitatem in se magnam, & mortalem, quamvis diffisimo parum noceat: alias furari centum mille aureos à diuersis, furando à quo liber unum dipondium, non efficit lethale. Secundò, quia alter finis legis fruitaretur, nunquam enim quilibet tantam qualitatem extrahit, ut ex ea sola ingens Reip. damnum sequatur. Tandem, quia ideo iustitiae pendit preudo in iustice ripensi a viatore quinquaginta nummos aureos, quod est id damnum non in notabile semel illatum: at magno momenti est, grauerit id delictum punire, ne passim sit.

5. Tandem circa hanc materiam parvitudinem duplex restat difficultas. Prior est, an plures materiae parvae ita in una coniungantur & coalescant, ut materia gravis evadat, ac sic peccati mortalis sufficiens materia continuatur. In qua re breuiter has regula constituta est. Quoties parva postremi venialis materia nequit cum praecedentium materia moraliter continuari, ita ut pro via repudetur, nec effectus reliqui continuari moraliter possunt, multiplicatio transgressionis precepti in materia parva non constituit materiam gradem ad culpam lethalem fecit: quando materia parva, aut effectus ab eis reliqui, moraliter continuantur. Ratio est, quia cum in priori eventu, omnes causae diversae sint, nec in unam coalescant, nec effectus ab eis producti, nequit ex illis gravis materia conflari, sed singula diuina manebunt, & ita parva. Arcum in posteriori causa materia, vel effectus vniuersitatem, notabilis materia evader. Haec constabit ex corollario inde statim inferendis: & eam tradit *Vazquez* 1. 2. q. 88. 4. disp. 1. 6. 6. 2. n. 3. & 4.

6. Hinc deducitur, semper in materia iniustitia ex parva materia multiplicatione magnae configurare, ac sufficiendum ad mortale. Ut in furto minimis accidit, quando enim per ea ad notabilem quantitatem furore arreptam perennatur, ultimum rei parvum futurum est mortale. Ut late probabimus agentes de voto paupertatis, qualiter violenter his modicis acceptoribus, lib. 7. huius tract. Qui amarit illa parva continuatur, & in vnam coalescent, & quod ad se, & quod est clausus inde confertur. Quoad ita, quia cum furius peccatum non in sola rei aliena vespere, sed etiam in rei intentione constitut, qui paulatim suratur, & nondum furore redditus dominis, dicitur fura continuare, ac simul actu peccare omnia simul retinendo, vel in specie, vel in genere, hoc est non refutetur sensu, si adhuc extet, vel eius premium. Quod effectum vero, quia ex ultimo furore minimo dominum proximi in notabili quantitate conseruit, in quo lethalis furius malitia constituit.

7. Secundò deducitur, hanc quoque coniunctionem considerare in materia intemperantia, ac proinde ultimum, quod ratione parvatus materia est veniale, efficaciter & mortale ratione praecedentium, propero mortalè effectus relictus continuationem. Nam cum intemperantia multum in eo sit, quod corporis salutis, & recte valeritudini aduersatur, & sepe iteratus modicus eius aut potus possit ita esse immoderatus, ut hec damnum afficerit, et in singulis vicebus per se consideratis modicus excessus sit, ultimus fieri potest lethalis ratione effectus a praecedentibus relata. *Sic Vazquez* n. 6. Allegat. Vnde metu infestabit manifeste decipit eos, qui purant non esse mortale lapsus in ieiunio die modicum quid comedere. Quia cum sit eadem dies, continetur mortaliter ex comectione, ita efficiat unam notabilem. Secus est, si in diuersis diebus ieiunij partus quipiam singulis diebus comedetur, et si simul haberet propulit omnis illis diebus comedendi. Quia materia illa parva tunc non continuatur (ut latius n. 4. explicabimus.) Atque idem est, si efficiat, sed iudicetur comedendim in die ieiunij, pugnare tamen singulis, ac omnino quantitas efficit notabilem: non enim peccat mortaliter. Quia deficit praedicta vnius materiae modicis cum alia continuatio. Dum autem diuersas modicas comectiones eiusdem personae in diuersis ieiunij diebus non continuari, intelligo quod ieiunij fractionem. Quia cum cuiuslibet diei obligatio transacta die omnino efficit,

nequit multiplex illa comectione diebus dictis facta continuari ad ieiunium cuiuscunq; diei solendum. At si loquuntur de naturali abstinentia, potest illa multiplex rei modicis comectione etiam diuersis diebus facta, ita nimis & immoderatae uaderet, ut confitiat culpam mortalem, nimis, si praedictae foce, ut salutis corporis notabilitate noceat, quia quod effectus ex carelicito continuatur.

Tertiò deducitur, idem euentre in testorum observatione. Si quae enim distinctis vicibus eadem feta die ferulam exercet, ita ut singulis vicibus parum temporis insumar, ut totum tempus sit notabile, preccabit lethaler: secus si diuersis diebus, etiam habeat propulit singulis diebus parum tempore laborandi: ob eandem rationem in preced. traditam, quamvis *Toledo* lib. 4. *Summ. c. 25.* n. 2. oppositum doceat, dicens esse mortale, cum materia est magna, vel continua, quia singulis diebus sit. Cuicunque assentior. Nec similiter credo esse mortale propter eandem rationem, si quis efficiat, ut multi eodem, aut diuersis festis, magna temporis parte laborent, si omnium labor vniatur, ut singuli tantum modo tempore. Quod illa modica singulorum temporum minime vniuntur, & cuiuslibet clausa non excedit veniale. Ne contraferuntur directe praecerto sanctificandi feta, quod interdict tanto tempore ferulibus incumbeat, ut non licet Deo vacare. Quia in hoc eventu nec iubens, nec iussi ita occupantur. Atque idem in similibus preceptis dicendum est.

Vltimum deducitur, quid in voto, iuramento, aut quo-

cum alio praecerto recitando quodcumque modicum, aut ergo quae quotidie modica eleemosyna, dicendum sit, quando multo temporis patro violatur, ita ut illae preces aut eleemosyna omisla constituant notabilem quantitatem. Quibusdam videatur in vno que eventu culpam esse lethalem, quando ad notabilem quantitatem omisla perennatur: quod grauior sit obligatio recitando ita vita tempore quodcumque orationem Angelicam, quam semel calulum virginicum (vulgò *el Rosario*). At huius voti violator peccat mortaliter. *Sic Valentia* 1. 2. disp. 6. q. 6. punct. 4. column. 1555. *vers.* *Ex hoc patre respondit. Zamuel* 1. 2. q. 88. 4. *adv. penit.* *vers.* *Nec obstat. Mamelin* 2. *tom. Sum. c. 99. n. 1.* *idem allegato Cano tener,* quando is habetur propositum longo tempore omni modo in votum rei modicis. *Lidon Lopez* 1. p. *infratribus* c. 4. *vers.* *Quando quis percutit ius.* Alli inter vnumque votum distinguuntur, a dicunt non esse mortalem omisla non longam illius modica orationis: *Iecus vero de precemissa non sit necessario alio die implenda, iecus de eleemosyna: & video precessim illius non coadiuantur, ut bene eleemosyna.* *Sic Sora lib. 7. de voto q. 2. 97. 1. col. 4. vers.* *Concluso ergo, Aragon* 1. 2. q. 88. 4. *patulo pof. prime. concl. 3.* *Ei solum loquuntur de eleemosyna tenere idem *Metina* 1. 2. q. 88. 4. 4. ad 4. Petrus de Ledesma 2. *tom. Sum. tr. ad. 10. c. 3. dub.**

Atidem in vroquo voto, vel iuramento, vel praecerto dicendum censem, & sic distinguedum, si vota haec quotidie recitando modicum, aut modice eleemosynam quotidie ergo, sunt in honore diei & temporis, tunc non est mortale, etiam si vota haec semper violentur. At si non sunt in diei honorem, sed tantum in die preficari, ut terminus, ne ultra illum existentem voti differatur, tunc licet singulis diebus sit omnis vno notabile, etiam si modicis omisla continetur negaverit. At in posteriori, obligatio materiae modica omisla non exsinguitur, sed semper transit in aliud & aliud diem, donec evotum implatur, quare materia illa omisla tanquam adhuc debita continuatur, ac proinde cum materia omisla magna euauerit, erit culpae lethalis. Nec obstat ratio in contrarium ut praecedit. Quia dicendum est omisla salutis orationis: *An gelicae quotidiana esse gratior ex extensiore, id est, ad plura extendi, quam vnum calculi virginis omisla non tam intensius, & in ratione obiecti, & obligationis voti:* *Summa Th. Sanchez pars 1.*

quia votum reimpinimur, sive diuisuere, sive collectuere sumatur, culpe venialis, ac leuis obligationis limites non transcedunt, quando est indicio honorem: quod secus in alia contingit. Et ideo hanc partem sufficiunt *V. d'Aguez* 1.2.9. 88.4.4. *d'Aguez* 6.2. *sine Azo eto. i. inst. moral. l. 11. t. 5. q. 3. & videtur tenerere *Sagro claus regia. lib. 6. c. 6. n. 6.* dicunt enim in vitroque calu esse mortale, ob hanc rationem, quia res omnifera sunt in die obligata.*

¹⁷ Posterior difficultas est. An parvitas materiae excusans mortalitatem, sit specie bona ab solute, & secundum se, ita ut que sic considerata, est leuis aut grauis, sit talis in quacunque materia, ut respectu totius materiae sit notabilis, aut non notabilis pars: pars non respectu ad tempus preceptum, ita utd. canus esse modicam: quando non est notabilis pars respectu, quamvis in lege grauis esset, & sufficiens ad mortale in alio precepto. Et quid videtur non respectu uero ad totam materiam preceptum spectanda. Quia tunc quando parva materia esset tota precepta, obligata est sub mortali. Quid est contra dicta n. 5. Et constat inde sequitur: si materialia in se parva, quando est tota materia, non sit est ad mortale, nequid sufficiat quando est sola materia pars notabilis. Secundo, quia alias in voto ergo ad hoc de obbligatio cuiuslibet esset, non pollutum in coniungi, ut non notabilem quantitatem efficiant, ut vel sic propostum in rem grauem, ac sufficientem ad mortale constitutendum feratur. Sic nec mortalis reus esset habens animum singulis felis modicum laborandi, aut singulis ieiuniis parum comedendi, aut singulis diebus quid modicum omittendi ex horis canonicas. Dum autem diximus n. preced. omissionem modica quantitatis non in die honorem promulgare esse mortale, dum ad notabilem quantitatem pertinet intellige, quando in omissionibus illis mortalis quendam continuatio reportatur. Nam si haec non esse, longe maior quantitas omisita censeretur ad hoc notabilis. Ut si quis hodie illud modicum omittat, & post duos menses iterum modicum, & post annum iterum modicum. Sic in minimorum fuit ex communione hominum existimatione dici solet.

¹⁸ Immò, dicta duplicitate in precepto, vera videntur, esti quis diuina vota reimpinimere pro eadem die multiplicare, quia omnia simili sumptu notabilem materiam continerent: eorum enim omisio non est mortale: est in diei honorem, nec omisio longo tempore, nec propositum semper omittendi. Ut si quis semel promulgareret unicas fatiguationem Angelicam quondam, & iterum aliam, & sic usque ad centum: vel modicum elenco innam quodam, & iterum modicum, & sic usque ad notabilem quantitatem, sive eadem die, sive plurius vota haec multiplicaret. Quia ex materiae cum diueris votum sicut votorum obiecta, non videntur in vnam continuari ac coalescere. Sic si in die festo incidat ieiunium, sacerdos teneat in illa die ad ieiunium, ad audiendum Sacrum, ad non laborandum, & ad recitandum illum canonicum: si ex singulari his obligationibus modicam quid omittat, ita ut omnia illa modica sint notabiles quantitas, non peccare mortaliter. Quod nullum preceptum in ieiunio graui transfiguratur, sed multa, singularia tamen in leui materia. At quamvis prima facie hoc sit apparente: re tamen attentius considerata, exultino materias illas modicas votorum multipli in eo pro eodem die obligationem continuari mortaliter, & in vnam coalescere, ac proinde culpam esse lethalem emit: & non erubenter quantitatem illi die, sive materiae sint eiusdem rationis, sive diuersae, ut si ieiunum votum sit recitandi alterum elenco, &c. Dicor, quod esti diversa numero vota sint: ac obligatio voti vnius rationis est: & eadem ratione, ad religiosis virtutem spectat, euilque preceptum, quod in te notabilitate violatur. Sicut, qui homini promitteret magnam pecuniae quantitatem in diuersis promissionibus, vel diuersa obsequia, singularia tamen vicibus quid modicum, peccare mortaliter non impensis notabiles quantitate, preinde si vna promissio notabilem pollicitus non fuerit promissa. Quia omnes illa promissiones numero diuersae pertinent ad eandem iustitiam obligationis. Nec est timile de diuersis illis praep. in festo concutientibus, quia cum diuersa omnino rationis sint, non pollutum materie continuari. Nec est idem in calu, quem n. preced. testigavit, quando votum rei modicam est in diei honorem, ac propositum est semper illud omittendi. Quia votum nunquam coniunctum obligatur ad totam illam propositum materiam, eo quod materie modice nunquam in eandem diem, idemque tempus con-

flant, sed transacta die qualibet cessat. Et ideo cum propositum feratur in illam, ut ex voto: bitam, ac ex hoc tantum debeatur pro singulis diebus, & semper sub veniali, propositum non restat in materiam grauem. At in nostro calu materia illa grauis ex diuersis votis confurgens eadem die obligatur.

Posterior difficultas est. An parvitas materiae excusans mortalitatem, sit specie bona ab solute, & secundum se, ita ut que sic considerata, est leuis aut grauis, sit talis in quacunque materia, ut respectu totius materiae sit notabilis, aut non notabilis pars: pars non respectu ad tempus preceptum, ita utd. canus esse modicam: quando non est notabilis pars respectu, quamvis in lege grauis esset, & sufficiens ad mortale in alio precepto. Et quid videtur non respectu uero ad totam materiam preceptum spectanda. Quia tunc quando parva materia esset tota precepta, obligata est sub mortali. Quid est contra dicta n. 5. Et constat inde sequitur: si materialia in se parva, quando est tota materia, non sit est ad mortale, nequid sufficiat quando est sola materia pars notabilis. Secundo, quia alias in voto ergo ad hoc de obbligatio cuiuslibet esset, non pollutum in coniungi, ut non notabilem quantitatem efficiant, ut vel sic propostum in rem grauem, ac sufficientem ad mortale constitutendum feratur. Sic nec mortalis reus esset habens animum singulis felis modicum laborandi, aut singulis ieiuniis parum comedendi, aut singulis diebus quid modicum omittendi ex horis canonicas. Dum autem diximus n. preced. omissionem modica quantitatis non in die honorem promulgare esse mortale, dum ad notabilem quantitatem pertinet intellige, quando in omissionibus illis mortalis quendam continuatio reportatur. Nam si haec non esse, longe maior quantitas omisita censeretur ad hoc notabilis. Ut si quis hodie illud modicum omittat, & post duos menses iterum modicum, & post annum iterum modicum. Sic in minimorum fuit ex communione hominum existimatione dici solet.

Ceterum haec sententia nullatenus mihi placet. Primo, quia communiter DD. minorem partem reputant notabilem respectu totius alius pars parvum, quam magna. Atque communiter iudicant, an mortalis pars necesse, respectu habendo ad tota precepti materiam. Et sic *Naguan. de consacrat. l. 1. c. 16. n. 44. ait.* in horis canonicas minoribus omisitione fe. est terza pars cuiuslibet esse mortale. Cum tamen constet in se eam partem esse exiguum, & solum censetur grauis, quod respectu illarum horarum sit pars notabilis. Atque id ceteret *Azo eto. i. inst. moral. lib. 10. t. 7. q. 3. vbi ai. terium partem in quolibet ieiuno, sive magno, sive exiguo, censeri notabilem;* & partem minorem tercia esse etiam non notabile, quando totum aliquod est magna. Idem tenet *Moneta de distributionib. quotidiana. 2. p. 3. n. 32.* vbi dicit non eadem quantitate constitutendum esse partem notabilem, cuis omisio in mortali in singulis istis horis canonicas, sed pro rata, & pro cuiuslibet portione, iuxta singularium horarum longitudinem, aut breuitatem id spectandum. Atque *Suarez 1.10. de religione. lib. 1. cap. 31. n. 2.* ait, vacante scutulis integra hora die festo esse modicam materiam, ut sit mortalis transfiguratio. Quod respectu totius diei pars vigintiquarta, qualis est vna hora, non appetat nimis. Atque id secundum probatur, quia in futuro facient communiter DD. diuersam quantitatem exigunt ad constitutendum mortale respectu pauperis, & hominum communium, ac diuersam respectu principis, ac hominis diffisi. Curn ergo in reliquis preceptis quatuor as omisias, an sit magna, an parva, esti respectu accipienda? Quamvis enim conclusio, de hac re iudicandu eodem modo, quo communiter DD. indicant de futuro, nempe, ut sit quantitas quae in se est notabilis, & ita futu. accepta, sit semper

mortale.

mortalis: alia autem, que non est nota notabilis, & si non respectu cuiuscumque sit mortal, alia tandem in se ita levius, ut non sit mortal, nisi ex intrinseca paupertatis causa, cui auferatur, aut danni inde illi pronentis, sit mortal. Sic ergo in reliquis preceptis potest dari quantitas, quae esti respectu totius materiae precepta non sit notabilis, est tamen in se talis, ut semper sufficiat ad mortale. Ut ostendatur in exemplo adducto numero precedenti, in secunda ratione contraria sententia. Quare optimè dixit *Azo propositum allegatus*, minorem tertiam partem ei precepte posse esse mortalem, si omittatur, quando aliquod totum magnum est, quia tam in toto non ita magno non est efficit. Datum etiam quantitas ita modica, ut eius omisio nunquam sit mortal, si sit tota materia precepti, sive pars, nub ob ali quam circumstantiam extrinsecus grauis sit. Ab hib. non concurunt, consideranda est respectu totius materiae precepta. Et hinc confit ad duo priora argumenta contraria. Ad tertium die, tam serotinam refutationem non concedit ad sustentandam naturam, sed ratione vius, ne potius noceat.

CAP V T V.

Qualiter veniale peccatum possit in mortale transire.

S V M M A R I V M.

Veniale an transire in mortale ratione non precessit vitam illud n. 1.

An in mortale transire ratione nimirum frequenter id committit n. 1.

Explicatur. Tres sunt, de genit. d. 1. quando in venialibus multipliciter.

veniale in vno collecta non habent in se, & formaliter.

veniale committit omnia venialia, sat mortale n. 4.

Veniale an obmittit omnia venialia, sat mortale n. 5.

In quinque pars veniale transire in mortale, n. 6.

Quando ratione finis aliamceter sit accidentia, & non tunc sat sit mortale illum sicut facit, non explicato modo de venialibus n. 7.

Quando ratione contemptus, & quando se ceteratur n. 8. & 9.

Quod si non sit contemptus legi, sed solus executionis n. 10.

*An sit mortale, quando contumescit, & inobedientia non sit simpliciter, sed etiam cum similibus, quae afferit D. August. et cap. Tres sunt, de genit. d. 1. & docet opimè *Aleij. 4. p. q. 65. membr. 3. 4. 1. 8. 1.* Cum enim Sancti & Doctoris paulum tradant venialia disponere ad mortale, quis dubitet aff. cl. nullus venialis vitandi voluntate, sive in proximo mortalis admittendi periculo. Et hoc significat glossa penit. d. c. Tres sunt, dicens contemptum multorum veniarum in effice mortale. Et *Satrus 4. d. 5. q. 2. a. 1. ad 1. dicens* contemptum omnium venialium forsan esse mortale, ratione periculi. Neque enim de contemptu formalis intelligi possunt: viuis enim contemptus formalis est mortal: (vt in n. 8. dicam.) sed de interpretatione, qualis est, dum quis ita venialia pati pendit, & viuis vitare proponat. Immò propositum committendi omnia venialia in materia pericula, vt luxurie, credo eti mortale. Et propositum admittendi contemplationes, affectus, tacitus, quiescere solum venialia faciunt. Quod aperte libidinis mortalis periculum fit.*

Tertia conclusio. Nec veniale fit mortale, sex peccantis dignitate aut sanctitate. Quod cum materia & obiectum maneat, leuita dignitas ac laetitia peccantis malitiam agente, non rite ita vni mortalem transferant. Sic *Azo eto. i. inst. moral. l. 4. c. 9. q. 14.*

Quarta conclusio. In quinque casibus veniale ex genero se transire in mortale. Primus est, ratione finis adiuncti. Secundus, ratione contentus. Tertius, et quod in venialibus finis constitutatur. Quartus, ratione scandali. Ultimus, ratione periculi proximi in mortale incidenti. De tribus primo modis lemo ent in prefatis. De scandalo agam duplci cap. q. De periculo a. c. 8. usque ad 11.

Primus ergo casus est, ratione finis adiuncti. Quod iuxta mentitur, ut formetur. Quia cum finis mortaliter, mortale est. Quod, non est accipendum, & quia tunc est duplex mortale, & virtus in confessione necessario dicendum. Sed factis est, id malum deinde facit, ex quo tota malitia mortaliter in id veniale deriuatur. Atque ita non est necessarium faciat id mendacium leuita.

seclusa enim malitia mortali finis, manet veniale, quod non est necessarij fatendum, quanvis optimum fit illud quoque faceri.

⁸ Secundus modus est, quando veniale committitur ex contemptu. Quod omnes tradunt cum D. Tho. 2. q. 186. a. 9. Quia enim materia precepti obligantis sub veniali sit leui: contemptus tamen precepti est grauius. Contemptus autem non dicitur, quando ex malitia, aut prava confuetudine, aut alia ex causa violat preceptum: licet enim contemptus dicitur solum interpretatio aliquando, nec sufficit ad efficiendum ex veniali mortale. Sed contemptus formalis hoc efficiens est, quando contemptus est causa eius peccati committee inimicorum, quia ideo quis id preceptum violat, quia preceptum est seu quia ipsu: aut superiori praepcipli subiecti non vult. Cum enim contemptus praepcipli, aut precepti. Si est contemptus praepcipli, & ille si Deus, est enim preceptum diuinum, confat esse grauiissimum mortale. Si autem praepcipli sit homo, est enim preceptum humanum, nec contemnatur potestas ipsa tanquam nullius momenti, sed homo ipse, quia imprudens, aut alia ratione, & non absolute, sed in rella parua, non est mortale. Qod clarus constabat ex dicendis n. 13. Si vero sit contemptus precepti in rella parua, & illud in humano, nec absolute contemnatur, sed secundum quid, quatenus est te modice, habet locum predicta Doctorum doctrina, ut non sit mortale. Si vero sit diuinum, & contemnatur, ac inutile & vanum, est mortale, continet enim tacitam blasphemiam. Sed si non repetur inutile, sed parua sit, quia non obligat ad mortale, & ideo violatur, dicit Leonardi lib. 2. cap. 2. disp. 1. q. 5. puncto 5. col. antepenult. pers. Circa quartam circumstantiam Leonardi lib. 2. de ult. c. 7. dub. n. 1. & 4. dub. 9. n. 76. Vasquez 1. 2. q. 6. ar. 4. disp. 1. 8. cap. 4. n. 37. Ethoc idem est, quod aliis verbis tradidit Nauar. Summae 4. 23. n. 41. azor tom. 1. infit. moral. lib. 4. 9. 13. Leonardus et 4. dub. 9. n. 36. vbi ait hunc contemnunt esse quando quis ad legem, aut preceptum violacionem ducit, ut eam paripetatur.

⁹ Hinc deducitur, peccare ex contemptu, importante duo, nempe, actum peccandi, & causam eius. Qod optimè docent Caiet. eadem art. 9. ad fin. & Valentia et 4. puncto 5. casu. Arque hoc peccatum contemptus est peccatum inobedientia formalis. Vt bens tradunt Valentia et 4. casu. & Vasquez eadem n. 37. Qod inobedientia formalis constituit in voluntate non obediendi precepto, eo quod preceptum est, & ideo includit formaliter preceptum contemptum. Ut tradit D. Th. ab omnibus receptus 2. 2. 10. 4. art. 2. ad. 10.

Sunt in ambe his quartu: obseruanda. Primum est, aliud esse contemptum precepti aut legis, simpliciter & absolute, & aliud contemptum, non quid illorum, sed dumtaxat executionis illorum, hic & nunc. Esi enim aliquis auerterit animo executionis legis ac precepti, hic & nunc dumtaxat non propterea conmitit regulam, ut in uoluntate suis, sed quod eius auctoritas sit exigua, aut circa res leues. Sicut in similii dixi n. 11. Quia non est simpliciter temnere, sed secundum quid.

Tertius casus est, in quo veniale transit in mortale, quando in veniali vltus finis constituitur. Qod docet D. Th. ab omnibus receptus 1. 2. q. 88. a. 5. Ad hoc autem non fatis est, committentem veniale fieri nimis intenfe in obiectu illius: sed tunc id evenit, quando eo effectu id committit, ut non dubitet ad id committendum, transfigit preceptum sub mortali obligans. Sic D. Th. 1. 2. q. 132. 4. 3. corp. & 2. d. 2. 4. q. 3. a. 6. corp. Palud. 4. d. 16. q. 1. ad finem. Toledo l. 1. Sum. c. 2. 3. Vasquez 1. 2. q. 88. a. 3. notab. & 4. disp. 1. 4. 1. 2. fin. Hoc tamen modo intelligendum est: non enim veniale committenti imputatur id peccatum, quod committeret, vel ad committendum est habitu paratus, nisi quatenus modo virtute illud admittit per presentem amoris appetitionem.

Ex his deducitur, in hoc evenitu non tantum esse fatendum id committendum mortalitatem propositum, sed etiam eum ad veniale effectus excessum. Quod etiam in operibus in differentibus, ob que preceptum est mortale obligans omittitur, docet optimè Suarez 4. tom. 3. p. disp. 12. section. 4. n. 11. vbi disputans an omittens factum ob itum, tenetur ultra factum omissionem confiteri eam finis circumstantiam, nempe, studium, propter quod omitti fa-

cum responder posse illum bifurcari ex hoc fine operari, priore modo, ex vehementi & nordinato ad illum affectu: posteriori, ex sua libertate & facilitate. Quando priori modo operatur, aut illam finis circumstantiam necessarij fatendum. Quia malitiam specie distinctam & grauem continet. Et probat, eo quod veniale efficiatur mortale, quoties in eius obiecto vitius finis constituitur. Qod in hoc casu contingit. Secus quando posteriori modo. Quippe tota peccata malitia in precepti omissione consistit, arque ex eam finem redundat. Quare explicata omissionis malitia, tota culpa explicatur. Et quando hoc posteriori modo contingit, dicit esse explicandum Alman. qui tractat moral. 10. in fin. ut sufficeret fateri omissionem. Et eodem modo intellegundus est azor tom. 1. l. 4. inflit. moral. 3. q. 7. vbi dicit quod dicitur Alman.

¹¹ Secundum dederunt, qualiter intelligatur D. Augustus, qui (ve referunt c. Vnum oriarum, ver. His etiam, 25 d.) ait nullum esse veniale quod non mortale, dum placet. Quod etiam tradit glossarius in illud 1. Corint. 11. Reg. ex corpori intelligentiun dupl. (ve bene a cor. 1. inflit. moral. lib. 4. 9. q. 13. Primum, de loeo veniali ob deliberationis defectum, sit enim mortale, dum plena deliberatione placet. Secundum modo, de omni veniali, quod ex legis contemptu placet, iuxta dictam. 8. Vel Tertio potest intelligi, quando in eo vltus finis constituitur, iuxta dictam. 12.

CAPUT V.

Qualiter opus indifferens, aut veniale, in mortali ratione scandali transeat.

S V M M A R I V M.

Scandalum passuum quid est, quale peccatum sit. Et quid sit affitum, & datum, & acceptum, & per se, & per accidentem.

Quando scandalum est speciale peccatum? Refutator duplex opinio. n. 2. Non est specialis peccatum, si generalis scandalum pertinet ad eam de peccati peccatum, ad quam peccatum, ad quo est inductus, quanvis non intentione ruina peccatum proximi peccatum. n. 3.

Inducit per primum exemplo ad futurum est duplicitate futuri rei: & sic de aliis passatu. n. 4.

An hoc sensu refutatur, etiam si inde non Episcopus sit n. 5.

Anguando scandalum est generale peccatum, si eius circumstantia scandatur. n. 6.

Quando ostenditur, & amittitur, quando operans est talis, aut coram aliis, qui non indicentes omnino, aut tam indistincte, sunt, & ait hoc capite excusantur multo. n. 7.

An si quisque scandulum peccatum, ad quod quisque exempli inducit, & si ait animus ruina alterius, si animus, & si est per me dispergimus. n. 8. Scandalum sit, & quis per nos scandalum datum sit n. 9.

An scandalum generale sit mortale ex genere? n. 10.

An scandalum generale solo operi indifferens, aut venialis datum, an si mortale alienum. n. 11.

An scandalum, ob quod passus Doctoris opus aliquod damnant, aut ei essentia approbat, & generalis, & speciale. n. 12.

An per se corpus amerciaria pars continua scandalis speciem necesse est, & futurum refutatur sententia quodam. n. 13.

Sententia. Autem propositus. n. 14.

Dicit autem Doctor pro effusum sit, aut virum consilium acutum adulteriu: exorsu, non polle manere in eundem loco separatum ob scandalum, at post in longissimum recedere, de quo scandalum intelliguntur. n. 15.

Mulier, si confitebit enim adamantem offensam, ac peccatum scandalis peccatum. Refutatur quodam sententia. n. 16.

Sententia. Autem propositus. n. 17.

An solus deus scandalum generale, quando induxit sit ad peccatum, euidentem speciem, quod scandalum perpetrat? Refutatur duplex sententia. n. 18. & 19.

Expliqueat sententia. Autoris. n. 20.

An effere occasione peccandi alieni, ut reprehensio puniatur, licet.

Rom. 1. 26. n. 23.

Cum passum DD. circa singula precepta tradant plurime continuere culpatione scandalis, & eo cellulante vacare culpa, aut falsum mortali, opterat explicare quale id scandalum esse debet, & quando speciale peccatum sit. Ad quod explicant luppono scandalum esse duplex, aliud passum, aliud actuum. Passum est tipula specifica habere potest, nempe, ab eo actu malo, ad quem suo exemplo pronoscatur.

Quare probabilior sententia sit, peculiare scandalis pec-

atum

catum tunc tantū contingere, quando occasio ne ruina et affectu & animo quis preberet, vel in peccato inclinaretur. Quia tunc confitit, sine fusione, sicut exemplo quis alium ad peccatum inducat, non co fine viri in peccatum inclinat, sed alio quocunq[ue], non est speciale (scandalum) peccatum, sed scandalum generaliter acceptum, & reducitur ad eam pecati speciem, ad quod inducit. Ratio est, quia speciale pecarum specialis sine indigeret, & oppositione speciali virtutis. At quando ruina proximi non intenditur, non est specialis finis, nec specialis virtutis opponitur, sed diversi sunt fines, diversa que virtutes, iuxta virtutem diversitatem, ad quae est inductio finis, quia scandalum directe correctioni frateriæ opponitur: ac proinde licet speciales finis correctionem fraternalm specificans, est spirituale proximi bonum per illam intentum, siue speciales finis peccatum scandalum specificans est ruina proximi per illud intenta. Vnde non est simile de fusto & sacrilegio: quia eti[us] non intenditur dampnum proximi, aut Ecclesiæ iniuria, opponitur specialis virtus iustitiae & religionis. Et ratio huius sententiae sunt D.Thom. 2.2.9.43.3.1. & 4.diss.38. q.2.a.2. quattuor. 2. Et alij quo se ferunt & lequivit Vasquez: latius responsum, non contraria soluuntur. 12. q.73. 8. diss.102. 6.4. n.7. 4.zor.10.1.4. iustit. moral. c.7.9.1. fin. & c.20.9.5. fine. & 2.tom.1b.12.6.16.9.2. c.4.

Hinc deductum primo, incitamus pro eo suo exemplo ad furandum, non eo animo ut incitatus, ita curram boni spiritualis patitur furando, non esse reum peccati scandali specifici, sed genericus. Sicut in quolibet peccato genericus peccatur contra charitatem. Sed enim res duplicitate furti, alterius proprii, alterius vero, ad quod fuxus exemplo incitat. Et si similiiter, si praeceps exemplo ad fornicationem incitat, ex duplicitate fornicationis res. Quod fatetur omnes DD. prima & secunda sententia relata. & DD. tercia relata, procedit, solumque DD. prima sententia nobis discrepat, quia sentimus quoque ibi specificam scandali malitiam repetit. Et huius reductionis ad eandem speciem peccati, ad quod est inducitur, rationem optimam tradit. Citer. 2.2. q.4. s.1. Quia implieatur & explicetur ad eandem pertinentem speciem. At explicetur inductio ad furium, et furium, & ad fornicationem, et fornicatio. Ergo & implicite praeceps exemplo inducetur, ita, quia (ut optimus est) V. a. que dicitur 102.6. fine) iustitia, & quicunque virtus non solos actus contrarios prohibet, qui per se contrarii ipsi virtutis sunt, sed etiam ne occatio in ea materia peccandi detur.

3.7.5. videlicet reprehendit Naturam Sum. c.6.19.19. & c.14. n.28. & 29. & Confidet, §. Animaduertire, n.9. de penit. d.5. quicquid nobilium contineat, esse semper scandali circumstantia fatidam, sine intendatur ruina proximi, siue non: at dissident pro eodem accipiens esse speciale scandali peccatum, ac esse necessarium fatendum, dicens in hoc caueto vtrumque habere. Arid n.3. reproba minus.

Tunc autem scandali circumstantia necessarij fatenda est, quando attentissimis circumstantias, & personas agatis, & personas, coram qua actus fit, probabiliter putatis potest fore, ut dictum vel factum inordinatum vnius, si occasio ruinæ mortalis circumspiciens: fecus quando id probabiliter non timerit. Nam in solo priore casu potest quispiam causa moralis ruinæ alterius censeri. Sic Naturam triplici loco, quem num. precedit allegari, V. a. que ibi allegatur. A.20. q.3. Valentia 2.2. d.10. p.1. q.8. p.und. 2. col. 4. ver. Quo pacte sine dubio. Baines 2.2. q.4.3.4. q.4. Petri de Ledesma 2.20. Summ. trit. 4.4. q.5. dub. 3. Quid optimè explicit Natur. e. Confidet, §. Animaduertire, n.9. de penit. d.5. dicens fornicantem, aut vinculum ingrediensem causâ furandi vas, coram his, quia furandum, vel fornicandum, ita parat evan, vel coram

Ex hoc tamen teneri hunc relitigare et deducere aliquis, si alter prauo suo exemplo ducas furitum, & effe reuelare, si alter occidat; & excommunicatum, si alter clericum percutiat. Quia hie violat iustitiam, quae tenetur impedire, non inducendo alterum suo exemplo ad iniuriam. Sicut indici, quod legi iustitia hinc impedit tenetur, imputantur haec ad relitigium di obligationem, irregularitatem, excommunicationem, quod a non impedit. At existimo eum nec teneri relitigare, nec se irregulariter ad excommunicationem, quod non perficit ac directe lex iustitiae violetur, nisi quod quis ita iniuriet ea causa sit, ut vere influat, aut cum ex contractu, vel officio teneri impedit, nec impedit. Neutrū autem in hoc casu reperitur. Et ideo furandum, vel fornicandum, ita parati erant, vel coram viris ita probis, vt neutrū ad iniciturum, quia illi factis incitari erant; hi autem prato exemplo minime inducuntur, non peccate aliquo (cadali peccato, nec eam circumstantiam teneri fateri. Quando vero quis publice absque predicta circumspectione peccat, tenetur eam ita (indali circumstantiam fateri, ratione periculi, cui se inicitandius suo prauo exemplo exponit. Vt bene docent Bañes, Azor, Pet. de Ledesma proxime itatis. Et hac ratione censco multos a scandali peccato exculari, quod vel ipsi tam prauis moribus imbuti sint, vt de coram exemplo nil curerint, nec inde argumentum sumatur ad libertus vitis vacandum; vel de eo curantes, ita ad peccandum faciles ac induci sunt, vt non confessetur moralis error inductio.

Nec satis est fateri de dicto ; vel factio alterum ad pec-
candum incitat, sed spicem peccati, ad quam inicitur,
fateri tenetur. Quod fatetur *Nauar. Summ. 6. 6. n. 19.* quan-
do scandalum est formale quo, nempe, ruina proximi in-
tenditur, nil de alio scandalio generali dicens. At de omni-
bus ilis idem fatendum est. Ut bene docet *Vasquez. 1. 2. q.*
73. 4. 8. disp. 102. 4. 3. n. 7. Quia cum omnia pertineant ad eam
peccati specimen, ad quam inducent, (vr. nr. 4, probat), ea
species confundunt, ut sic peccati, quod scandalizans
perpetravit, species exprimatur. Er quando adiut ex pres-
tina proximi intentio , et fieri ea exprimenda. Quia
tunc vrla specimen peccati, ad quod scandalizans inducit,
est scandalum specimen, tunc dicta n. 3. Præterea est fa-
tendum quorū personis scandalum datum sit, etiam si vni-
vices, ac vnico peccato coram illis perpetratur detur. Nam
sic explicite indicare multos ad peccandum auget pec-
cariorum numerum necessarium in confusione exprimen-

dum, ita inducere implicitè prao exemplo. Quippe utriusque eadem est species & ratio, (ven. 4. diximus.) Deinde si scandalizantis voluntas feratur especie in proximi munim ob personæ dispergientiam, ultra scandal speciem, & peccari, ad quod est inductio, est speciale odii peccatum necessario facendum, contrarium charitati, qua teneat proximo benefacere. Si vero non ex dispergientia, sed a ratione, erit sibi scandal specialis, & peccati, ad quod est inductio, malitia. Sicut enim correctione fraternali solum spirituale proximi bonum respicit, nec personæ complacentia attendit, ita (candalum specialis, quod dñe illi operitur, ponit) spirituale proximi cuiam spicitur. Ita Vasington ad diff. 2. 6. 6. n. 19. & 20.

mortale sit talibus personis, & coram talibus, vt verius simile sit fore vi non incitentur: (vt diximus 7. 7.) ita peccatum veniale potest effici mortale ratione scandali, quando a tali persona, & coram talibus fit, vt merito exstinendum sit, astantes inducet eos esse ad mortale. Vt si persona validè negligenter verbū tamē veniale publicè dicerefer. Vel si quisvis verbum amatorum conjugata dicere coram viro valde zelotypo, ex quo probabiliter ut oritur gravis ester. Quia ratione optimè D. Th. I. 2. q. 88. 45. corpore, Suarez s. tom. 3. p. 3. diff. 3. art. 17. Toldos de Summa, c. 2. n. 3. fuit Philistus de officio fuerit. rom. i. p. 2. lib. 3. l. 1. vers. Peccatum ex scandali, opime dicunt peccatum veniale posse ratione scandali immortale trahire.

Quod si peras, quando scandalum actuum sit peccatum mortale, ac proinde necessarium fatendum. Dico breuiter dare id scandalum sine fine expresa ruinam incepit, sive ab ipsa illa, et illa peccatum mortale ex suo genere, quo quis illud impedit ceterum, abstinendo ab opere, ex quo alter ruinam mortalem occasionem accipit, & non abficit. Quod ex multis sacrae paginae testimonios late probat Valentia 1.2. disp. 3.4. 18. punct. 2. ann. Et ratio est, quia esse alter voluntarium ruinam spiritus canam, est omnino contra charitatem, & illam eius actionem, quo alter benefacere tenetur. Quando autem ad vitandum id scandalum quis retenatur, constabite ex dictis a n. & x. & c. f. q.

10. Sed ad particularis descendendo, si fit scandalum formalē, quo ruina proximi intenditur: quidam suscitent esse ext. 10. Mat. & 1. ad Corin. 8. At scandalum specie rarissimum est: cum dāmonis proprium sit spirituale ea proximi iniuriam intendere.

Et si bona causa permissa est, quia non potest esse
semper innotata, et si sola in veniale ruina proximam inten-
datur. Sic *Vasquez d. disp. 102. 6. 7. n. 23 & 24.* Dicitur, quia
ruina illa peior est et quocumque damno temporali. At si
habet ratio intentum probatur, idem utique concideret,
et si non (in qua) veniale. Et inde dicendum est tunc so-
lame si est veniale culpam. Quod docent *D. Thomas* 2.2.9.
q.43 & 4. *Absolucionis 18. Match q. 5. 6. D. Antonius* 2. p.7.4. q.4.
q.4. *Cajet. Summ. v. Scandalum, vbi Rosellana 3. angelus n. 2. Sylvester*
q.2. *Abbatia* q.4. *Arnoldi n. 1. Natur. Summae* c.14. n. 29. *Couser.*
Peccatum s. p. intentione 4. & mortalitatis. *Asor* 10.2. *infist. mala-*
ral. 11.2. n. 4.7. Et ratio est, quia tunc leprosus proximum dam-
num deliteratur. Nam (ut bene art *Matthei* 1.2.9-7. 4.8. ad
fin.) ad quantitatem culpa discernendam, non est confe-
rendum culpe venialis datum cum damno temporali;
hoc enim quantumcumque sit, exceditur ab illo, quan-
tum usus mortali, utrumque superioris ordinis damno. Sed quo-
libet damnum, sit in via generali fructu illius. Et inde dama-
num proximum minime intendere.

libet damnum est in suo genere spectandum. Et ideo damnum culpa venialis, quo in ordine spirituallum est esse, non constituit culpam mortalem. Temperant autem hoc *D. Thomas Abiitino, Rosalia, D. Antonia Angel Sylvestri, Taluena ibidem*, nisi per actum peccati mortalis intendenter te scandalizans induceret alterum ad veniale: tunc enim dicendum scandalum esse mortale. At haec limitatio non earet difficultate. Quia huius scandalis culpa quantum ex solo proximi danno peregrinata est. Cum ergo id sine lese & veniale, nil conferat id medio mortali scandalizantis intentione esse. Sic uero si performance intentenderet quia rem minimam furari, et fieri formicatio sic in lemoriali, furium tamen intentuum veniale esset. Et ideo haec limitatio in eo iusto casu veram intelligo, quando scandalizans ita inordinato affectu illam venientem proximi ruinam intendenter, ut in ea constitueret velimum finim illi peccatum mortale postponens: & tunc ea circumstantia esset necessaria facienda eius quando ex leuitate & facilitate quadam. Ve
la simili diximus eap. p. 14.

11 Quando autem scandalum est generale, tunc dicitur vel factum, quo quis proximum scandalizat, est mortale, scandalum est mortale: & similiter si opus de non in malum, sed malis speciem habens, & adiudicatur fore occasionem ruinae mortalis proximo, vel fui gravis culpa id non adiudicere. Si vero opus sit veniale, vel in bona honestate speciem adiutare leuis inconfidato, cit veniale. Sic D. Thom. Aquin. D. Antonius Cicer. Rosalia, Angelus, Sylvester, Tatiana, Contra a. preceps allegat. sed hoc intellegendum est reguante. Nam haec non est mortale, quando peccatum mortificante ale petita, nec exequitur id numero peccatum hoc non perente. Et confirm. quia Suarez 3. 10. n. 3 p. 9. 4. s. 4. disp. 18. sed. i. coroll. 2. at illa mortale petete S. sacramentum a ministerio parato, existit tam in mortali, & ab ipsa villa petetis, ne cestari. Et reddet ratione, quia offert ei aliqua materia, ex qua ipse hic & nunc occasione peccandi sumit. Siergo in re, quia alter bene exequi potest, at culpa sua prope exequitur, est mortale abique necessitate ea cum occasione hic & nunc peccandi offerte. Nedum in re quam exequi iniuste nequit. Secundo, quia perens a misericordie in Ipanam expolita, ut pceptet cum quadam terribi, et